

VILNIUS UNIVERSITY

MONIKA AMBRASAITĖ-VALENTINAVIČIENĖ

REGULATION OF LOBBYING: THE CASE OF LITHUANIA

Summary of Doctoral Dissertation

Social Sciences, Law (01 S)

Vilnius, 2017

This doctoral dissertation was prepared at Vilnius University in 2013–2017.

Scientific supervisor:

Prof. Dr. Egidijus Kūris (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S).

The dissertation is to be defended at the public meeting of Dissertation Defence Board:

Chairman – Prof. Dr. Vytautas Nekrošius (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01S).

Members:

Prof. Dr. Jevgenij Machovenko (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01S),

Prof. Dr. Daiva Petrylaitė (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01S),

Prof. Dr. Justinas Žilinskas (Mykolas Romeris University, Social sciences, Law – 01 S).

Dr. John Hogan (Dublin Institute of Technology, Social sciences, Political sciences – 02S).

This doctoral dissertation will be defended at the public meeting of Dissertation Defence Board on 14th September, 2018 at 13:00 in the Kazimieras Leonas Sapiega Hall (302) in the Faculty of Law, Vilnius University.

Address: Saulėtekio av. 9, LT-10222, Vilnius, Lithuania.

The summary of the doctoral dissertation was distributed on 14th August 2018.

The doctoral dissertation is available for review at Vilnius University Library and on the Vilnius University website www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius.

VILNIAUS UNIVERSITETAS

MONIKA AMBRASAITĖ-VALENTINAVIČIENĖ

LOBIZMO REGLAMENTAVIMAS: LIETUVOS ATVEJIS

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2017

Disertacija rengta 2013–2017 metais Vilniaus universitete.

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Egidijus Kūris (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S).

Disertacija ginama viešame Disertacijos gynimo tarybos posėdyje:

Pirmininkas – prof. dr. Vytautas Nekrošius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01S).

Nariai:

prof. dr. Jevgenij Machovenko (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01S),

prof. dr. Daiva Petrylaitė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01S),

prof. dr. Justinas Žilinskas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01S),

dr. John Hogan (Dublino technologijų institutas, socialiniai mokslai, politikos mokslai – 02S).

Disertacija bus ginama viešame Disertacijos gynimo tarybos posėdyje 2018 m. rugsėjo 14 d. 13.00 val. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Kazimiero Leono Sapiegos (302) auditorijoje.

Adresas: Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2018 m. rugpjūčio 14 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje ir Vilniaus universiteto interneto svetainėje adresu: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius.

CONTENTS

RELEVANCE OF THE RESEARCH.....	6
SCIENTIFIC NOVELTY AND SIGNIFICANCE	13
RESEARCH OBJECT AND QUESTIONS.....	18
AIM, HYPOTHESIS, AND OBJECTIVES.....	20
STATEMENTS TO BE DEFENDED.....	22
SOURCES	23
STRUCTURE.....	24
METHODOLOGY	26
CONCLUSIONS	33
PROPOSALS.....	35
AUTHOR'S PUBLICATIONS ON THE SUBJECT OF THE DISSERTATION.....	39
PRESENTATIONS AT NATIONAL AND INTERNATIONAL CONFERENCES	39
INFORMATION ABOUT THE AUTHOR.....	40
LOBIZMO REGLAMENTAVIMAS: LIETUVOS ATVEJIS (REZIUMĖ)	42
AUTORĖS MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ DISERTACIJOS TEMA SĄRAŠAS	66
AUTORĖS PRANEŠIMAI, PRISTATYTI NACIONALINĖSE IR TARPTAUTINĖSE KONFERENCIJOSE.....	66
INFORMACIJA APIE AUTOREĮ	67

RELEVANCE OF THE RESEARCH

There is no doubt that both Lithuania and other societies need the public authorities to make decisions in a transparent manner. Transparency is one of the most important values associated with democracy and the rule of law. Therefore, by definition, the need for transparency cannot decrease. Although in a legal state these decisions are taken by public authorities that have been assigned appropriate powers, in a democratic, pluralist society¹ (which Lithuania declares and is constitutionally committed to be²), various interest groups inevitably participate in decision-making³. This engagement takes on a wide variety of forms. On the one hand, it is often the interest groups themselves that directly inform or indirectly signal to the public authorities about existing issues and thus encourage the preparation of decisions that would solve these issues. On the other hand, interest groups are aiming to influence the content of future decisions and the process of decision-making. In addition, they seek to influence implementation, control, and monitoring of these decisions, as well as possible corrective actions⁴. Generally, it is said that interest groups "are lobbying⁵" public authorities, i.e. making lobbyist influence on them.

¹ Here, pluralistic society is understood in the general sense as a democratic system that tolerates the interests of various social and cultural strata and entitles them the right to express their political, social, and economic interests and to participate in state governance, i.e. not in the strict sense as a doctrine/methodological model of pluralism.

² Lietuvos Respublikos Konstitucija (suvestinė redakcija aktuali nuo 2006 m. gegužės 26 d.). *Lietuvos Aidas*, 1992, no. 220-0.

³ See BAUMGARTNER, F. R.; LEECH, B. L. *Basic Interests: The Importance of Groups in Politics and in Political Science*. Princeton: Princeton University Press, 1998; BROWNE, W. P. *Groups, Interests, and US Public Policy*. Washington: Georgetown University Press, 1998; CIGLER, A. J. Interest Groups: A Subfield in Search of an Identity. From *Political Science: Looking to the Future*. Evanston: Northwestern University Press, 1991, pp. 9–136; MAISEL, L. S.; BERRY, J. M. *The Oxford Handbook of American Political Parties and Interest Groups*. New York: Oxford University Press, 2010; THOMAS, C. S.; HREBENAR, R. J. Interest Groups in the States. From *Politics in the American States: A Comparative Analysis*. Washington: CQ, 2004, pp. 113–143, and others.

⁴ See BALLA, S. J.; LODGE, M.; PAGE, E. C. *The Oxford Handbook of Classics in Public Policy and Administration*. Oxford: Oxford University Press, 2015; SHAFRITZ, J.; LAYNE, K.; BORICK, CH. *Classics of Public Policy*. New York: Pearson Longman, 2005; and others.

⁵ Before the concept of lobbying is defined, lobbying is perceived as an attempt to influence public authority.

Lobbyist influence is always to some degree legally regulated. Legal regulation can be positive (that defines the types of permissible influence, determines the institutional and procedural grounds of relevant actions, etc.) or negative (that prohibits certain influence, controls whether these prohibitions are being followed, imposes sanctions, etc.). Normally, (just like with other spheres of public life) when it comes to lobbying, the states are not confined to only negative or positive regulation – both are combined. The ratio of prohibited and permitted legal regulation methods varies considerably between countries. A wide variety of kinds of regulation of lobbying is attested – they differ in their origin, vector⁶, binding nature, content of their elements and provisions, and many other parameters. The degree to which lobbying is regulated can also differ a lot⁷: the approaches can range from extremely detailed to such where lobbying *per se* is not even referred to as a separate, relatively independent subject of regulation and/or the term "lobbying" is barely even used in legal texts, or not used at all.

In any case, the regulation of lobbying, just as lobbying itself, cannot be avoided. However, this does not entail inevitable existence of separate legal acts (or relatively autonomous sections of other legal acts) that are specifically intended to regulate lobbying activities. Some states are succeeding (at least so far) without such "specialised" legal regulation and only have a "general" regulation pertaining to state⁸, administrative, financial, criminal and other "traditional" branches of ordinary law⁹. However, absence of such separate legal acts (or sections thereof) or deficiencies of the "general" regulation (i.e. the general laws

⁶ The category of vector of regulation represents the direction of regulation in the context of a lobbying relationship: the regulation may be aimed at the lobbyists and regulate their behaviour when conducting lobbying activities, or it may be aimed at public authorities and regulate their behaviour in contact with lobbyists or in respect to lobbying *per se*.

⁷ A large-scale comparative research has been carried out to examine this parameter in the context of one of the kinds of regulation (see CHARI, R.; HOGAN, J.; MURPHY, G. *Regulating lobbying: a global comparison*. Manchester: Manchester University Press, 2010).

⁸ See KŪRIS, E. Konstituciniai principai ir Konstitucijos tekstas. *Jurisprudencija*, 2001, 23(15), p. 62.

⁹ The author of this dissertation has not found any provisions of regulation of lobbying expressly established in constitutions and/or constitutional laws, but there are cases where such provisions are found in constitutional jurisprudence, e.g. in USA, where the right to lobby derives from the First Amendment of the Constitution while some authors even deem it to be a constitutional right (see CARIA, R. The Constitutional Right to Lobby on the Two Sides of the Atlantic: Between Freedom and Democracy. *Cambridge Journal of International and Comparative Law*, 2013, 2(3), pp. 452–478).

being inappropriate or hard to apply to lobbying activities due to them being of a particular nature) by far do not mean that "no one engages in lobbying" in the given society. Lobbying exists in every society – if not visible, then hidden in a shade. Unfortunately, the less of it is allowed into the daylight, the more of it ends up in a shade. And ‚shady‘ is the opposite of ‚transparent‘.

Transparency of lobbying activities is considered to be the main purpose of regulation of lobbying, its *raison d'être*¹⁰. Effective regulation of lobbying ensures (or is at least expected to ensure) a smoother exchange of information between the public authorities and interest groups. Moreover, this exchange attenuates the losses that may be inflicted to certain specific and general interests. It encourages the public to engage in public decision-making and the development of civil society. At the same time, effective regulation of lobbying is a prerequisite for higher legislative quality and accountability (or at least postulates this necessity), thus contributing to the general interest and increasing confidence in public authority. And *vice versa*: a regulation of lobbying that is superficial, inconsistent, and not rooted in deep understanding of lobbying, is a low-quality and, consequently, ineffective regulation that not only hinders the exploitation of the potential of constructive interaction between public authorities and society, but also promotes their alienation, public distrust in the state with its institutional system, political decision-making (not only and not exactly *politics*, but rather and most importantly in the sense of *policy*), and law.

In order to promote constructive interaction between public authorities and the public, more and more countries are trying to pull lobbying out of the shadow and establish a separate legal regulation aimed specifically at lobbying processes. That regulation can take on very different forms and vary in content, but the general tendency towards its expansion (in a sense also strengthening and intensification) does not change. Besides Lithuania, the previously mentioned positive approach to regulation of lobbying is applied¹¹ (through dedicated legal

¹⁰ This research has revealed that the highest level of precision when it comes to the main purpose of a direct regulation of lobbying established by public authority, can be achieved if the legality of lobbying is seen as that purpose. However, the legality of lobbying also covers its transparency, and the latter often dominates the content of the mentioned purpose.

¹¹ Only purely positive regulation is considered as regulation of lobbying within this research.

acts or sections thereof) in the following EU member states: Ireland, Austria, Czech Republic, Spain, Italy, United Kingdom, Croatia, Latvia, Poland, Netherlands, France, Romania, Slovenia, Finland, Germany, as well as on the EU level. In this respect, non-EU countries such as Australia, Georgia, Israel, USA, Canada, Taiwan, and others¹² deserve to be mentioned. There are also significant international standards for regulation of lobbying: in 2010 OECD¹³ and in 2017 the Council of Europe¹⁴ issued recommendations on lobbying regulation. This tendency of regulatory expansion (strengthening and intensification) means that the importance of lobbying as a legal institute is gaining recognition and, simultaneously, the nature and function of lobbying, along with the beneficial potential of legal and transparent lobbying in a democratic, pluralist society, are better understood. Regulation of lobbying which treats lobbying as a separate phenomenon "undissolved" in other phenomena – that is, a „specialised“ legal regulation that is relatively separate from legal regulations of other spheres (that are similar in some senses, but different in essence) – is increasingly perceived as an important instrument and even a necessary precondition of achieving a "civilised" lobbying.

Lithuania is not an exception. In preparation for the accession to the EU, the Lithuanian Parliament¹⁵ passed the Law on Lobbying Activities¹⁶ (further – LLA) on 27 June 2000. It is considered to be the cornerstone of regulation of lobbying in Lithuania¹⁷. Until then, there

¹² European Parliament. *Regulation of Lobbying Across the EU*, accessed online on June 19, 2017 at: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/595830/EPRS_ATA\(2016\)595830_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/595830/EPRS_ATA(2016)595830_EN.pdf)>; CHARI, R.; HOGAN, J., MURPHY, G. *Report on The Legal Framework for the Regulation of Lobbying in the Council of Europe Member States*, Strasbourg: 2011, pp. 5-6, accessed online on June 10, 2017 at: <[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-DEM\(2011\)002-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-DEM(2011)002-e)>.

¹³ *Recommendation of the Council on Principles for Transparency and Integrity in Lobbying C(2010)16*, accessed online on July 04, 2016 at: <<http://acts.oecd.org/Instruments/ShowInstrumentView.aspx?InstrumentID=256&Lang=en>>.

¹⁴ *Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the legal regulation of lobbying activities in the context of public decision making CM/Rec(2017)2* accessed online on June 20, 2017 at: <https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680700a40>.

¹⁵ Here and later in the text, in order to enhance the fluency of the text, the words "the Republic of Lithuania" are dropped from the terms that include these words.

¹⁶ Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, no. 56-1644.

¹⁷ See AMBRASAITĖ, M. Naujoji Lietuvos lobizmo reglamentavimo ekstrateisinė koncepcija: pokyčiai ir gairės ateičiai. *Politologija*, 2015, 4(80), pp. 4-5.

were no provisions directly related to lobbying in Lithuanian law. Nonetheless, it is generally (and basically unconditionally) agreed that the legal regulation established by the LLA has been ineffective¹⁸. On 20 June 2017 the Parliament passed a new edition of LLA¹⁹, which came into force on 1 September 2017. The new regulation was making its way with difficulty. It would most likely have not been passed to this day if not for the desire of Lithuania to join the OECD – namely because one of the admission requirements was to align the lobbying regulations with the above-mentioned OECD recommendation²⁰.

It should be noted that the work on the new edition of LLA commenced as early as in 2013 – before the Lithuania's accession to the OECD became an option – due to the overall negative assessment of the regulation of lobbying of that time and in response to the suggestions made by the Lithuanian Chief Official Ethics Commission to improve it. However, these suggestions were also partly inspired by an external factor – OECD recommendation on regulation of lobbying. On the basis of the decision of the Board of the Parliament of Lithuania, a working group was set up to prepare amendments to the existing LLA²¹. In January 2015 the working group presented a draft of the LLA replacement law²²; in June 2016 a second draft²³ was prepared and registered. There were no significant

¹⁸ See AMBRASAITĖ, M. Lobizmo reglamentavimas Lietuvoje ir EBPO standartai. *Teisė*, 2016, vol. 101, p. 60.

¹⁹ Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo Nr. VIII-1749 pakeitimo įstatymas. *TAR*, 2017, no. 11067.

²⁰ BNS. *Prezidentė pasirašė naująjį Lobistinės veiklos įstatymą*, accessed online on July 25, 2017 at: <http://lietuvosdiena.lrytas.lt/aktualijos/2017/07/03/news/prezidente-pasirase-naujaji-lobistines-veiklos-istatyma-1842742/?utm_source=lrExtraLinks&utm_campaign=Copy&utm_medium=Copy>.

²¹ The author of the dissertation was also a member of the working group (2013 m. lapkričio 8 d. Lietuvos Respublikos Seimo valdybos sprendimas „Dėl Seimo valdybos 2013 m. birželio 26 d. sprendimo Nr. SV-S-295 „Dėl darbo grupės Lietuvos Respublikos lobizmo įstatymo pakeitimo įstatymo projektui parengti sudarymo“ pakeitimo“ Nr. SV-S-424. *TAR*, 2014, no. 7438.).

²² Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo Nr. VIII-1749 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija), accessed online on July 24, 2016 at: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/82863470a2d311e49dedcf791a151bf8?positionInSearchResults=37&searchModelUUID=5252ff09-b848-45e6-888f-4560fe04b8fe>>.

²³ Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo Nr. VIII-1749 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija) nr. XIIP-2731(2), accessed online on July 24, 2016 at: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/01e95ab0295811e6a222b0cd86c2adfc?positionInSearchResults=13&searchModelUUID=5252ff09-b848-45e6-888f-4560fe04b8fe>>.

differences between the two new versions of regulation. However, the prepared projects differed from the regulation that was in place at that time in some significant aspects.

Analysis of the extralegal concept²⁴ of the new regulation of lobbying (2017) suggests that the proposed new legal regulation did not meet some of the important needs of Lithuania and could not be sufficiently effective²⁵. In order to accelerate the accession to OECD, the adoption of new edition of LLA was hastened, but even when the draft was submitted to the Parliament it was already clear that it did not conform with OECD recommendations in some respects²⁶. In addition, some provisions of the draft were changed during the process of passing the law. Certain *novellas* that were not in the draft but were included in the new edition of the law were even less consistent with OECD standards²⁷. Therefore, it can be assumed that the regulation of lobbying in Lithuania is still at least partially unable to ensure the transparency of lobbying processes. However, based on certain regulatory changes, there are reasons to believe that the regulation is now axiologically relevant, i.e. the explicit and implicit (that is, presupposed by its content) purposes of the new regulation match actual lobbying processes in Lithuania and the context in which they take place.

It is also very important that Lithuania's social, political, and cultural climate is unfavorable to the institutionalisation of legal lobbying. It is argued that regulation of lobbying is simply rejected²⁸. The media is positioning lobbying as a threat to a democratic

²⁴ The extralegal concept of regulation of lobbying is understood as a unity of the provisions of the concept of lobbying and the reality of lobbying processes in the country, on the basis of which the regulation of lobbying is being constructed (see AMBRASAITĖ, M. Naujoji Lietuvos lobizmo reglamentavimo ekstrateisinė koncepcija: pokyčiai ir gairės ateičiai. *Politologija*, 2015, 4(80), p. 6).

²⁵ See AMBRASAITĖ, M. Naujoji Lietuvos lobizmo reglamentavimo ekstrateisinė koncepcija: pokyčiai ir gairės ateičiai. *Politologija*, 2015, 4(80), p. 24.

²⁶ See AMBRASAITĖ, M. Lobizmo reglamentavimas Lietuvoje ir EBPO standartai. *Teisė*, 2016, vol. 101, p. 74.

²⁷ According to the OECD, Lithuania's efforts to improve the regulation of lobbying would receive negative evaluations, had the LLA not been applied to non-governmental organizations (Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. *Siūloma tobulinti Lobistinės veiklos įstatymą*, accessed online on July 25, 2017 at: <<http://www.tm.lt/naujienos/pranesimasspaudai/2563>>).

²⁸ LUKOŠAITIS, A. Lobizmas užsienio šalyse ir Lietuvoje: teisinio reguliavimo ir institucionalizacijos problemos. *Politologija*, vol. 62, 2011, pp. 34-36.

society, equating it to corruption, painting it with dark colors²⁹. This is adding considerably to the "successful" establishment of the negative image of lobbying and lobbyists in the public mind. The concept of lobbying is used synonymously with the quasi-concept "lubizmas"³⁰. The *a priori* negative assessment of lobbying (and consequently, a faulty perception of the nature and function of this phenomenon) is characteristic not only to the general public, but also to public authorities and entrepreneurs; its manifestations occur even in the statements of scholars (including those of jurisprudence!)³¹.

Thus, the situation in Lithuania in this respect is rather complicated: although from the state, professional, or academic point of view it is not so difficult to understand the necessity and benefits of proper regulation of lobbying, it seems that the general public is much more inclined to strictly restrain lobbying or even prohibit and legally prosecute it instead of improving its regulation. In addition, one should assume that the legislator and the executive power are acquiring the political will to improve the obviously ineffective regulation of lobbying only due to the influence from external (from the political point of view, imperative) factors. However, at the present time, there are no clear indications that in the near future these external factors would give new impetus to the Lithuanian legislator to substantially improve the regulation (for example, the impetus from OECD and EU are separated by a period of 17 years). The situation is further aggravated by the various extralegal factors,

²⁹ See SAVICKAS, E. *Lobizmas Lietuvoje: kada įstatymai – bejėgiai*, accessed online on September 5, 2016 at: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lobizmas-lietuvoje-kada-istatymai-bejegiai.d?id=67718164>>; Versijos. *Lobizmas kaip aukščiausia korupcijos stadija*, accessed online on September 5, 2016 at <<http://versijos.lt/lobizmas-kaip-auksciausia-korupcijos-stadija/>>; SYTAS, A. *Lobistų niekas nemėgsta, tad patys lobistai vengia šio vardo*, accessed online on September 5, 2016 at: <http://lietuvosdiena.lrytas.lt/aktualijos/lobistu-niekas-nemegsta-tad-patys-lobistai-vengia-sio-vardo.htm?utm_source=lrExtraLinks&utm_campaign=Copy&utm_medium=Copy>; and others.

³⁰ The quasi-concept "lubizmas" is originated from the modification of Lithuanian word "lobizmas" (that stands for "lobbying") in associating it with the surname of the CEO of the concern "Achemos grupė" B. Lubys who was a very influential man at the time in Lithuania (See BILOTAITĖ, A. *A. Bilotaitė. Lobizmas: tarp gandų ir realybės*, accessed online on September 5, 2016 at: <<http://www.delfi.lt/archive/abilotaite-lobizmas-tarp-gandu-ir-realybes.d?id=59488679>>).

³¹ See NAGELĖ, D. *Teisės ekspertas, Mykolo Romerio universiteto profesorius Alfonsas Vaišvila: Prekyba poveikiu – tas pats lobizmas*, accessed online on September 5, 2016 at: <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvos_politika/teisės_ekspertas_mykolo_romerio_universite_to_profesorius_alfonsas_vaisvila_prekyba_poveikiu__tas_pats_lobizmas/>.

determined by the specifics and context of lobbying, that are unfavorable for the institutionalisation of lobbying.

All of this shows that until 1 September 2017, when the new edition of LLA came into force, Lithuania did not have and is possibly still lacking a regulation of lobbying that would conform not only with the international standards but also with Lithuania's own interests of sustainable development. Thus, the necessity to foresee in which way the regulation (the importance of which, in author's opinion, should not be questioned, despite the lack of political will and legislator's conceptual preparation) should be shaped motivates the relevance of this dissertation.

SCIENTIFIC NOVELTY AND SIGNIFICANCE

Lobbying and its regulation are almost abandoned by Lithuanian legal scholars. Apart from a few publications, the most important articles in this subject have been published by political scientists. As mentioned before, the new edition of LLA was adopted by the Parliament on 20 June 2017 and came into effect on 1 September the same year. For obvious reasons, at the time when this dissertation was finished, i.e. September 2017, no research on the new regulation of lobbying in Lithuania had appeared in Lithuanian or foreign literature on law. In June 2018, that is, the last time when the data on the object of the dissertation were updated, the situation was unchanged. So, in this regard, the dissertation is **really novel** (and it is just one of the aspects justifying the scientific novelty of this dissertation). The author of this dissertation herself has published a few articles on the drafts of the new edition of LLA³². These, as far as it is known, are the only scientific publications concerning this topic.

³² See AMBRASAITĖ, M. Naujoji Lietuvos lobizmo reglamentavimo ekstrateisinė koncepcija: pokyčiai ir gairės ateičiai. *Politologija*, 2015, 4(80), pp. 4-29; AMBRASAITĖ, M. Transparency in Accounting and Corporate Governance, Politics, and Law – Towards Improved Regulation of Lobbying (The Case of Lithuania). *Interdisciplinary approach to law in modern social context: 4th international conference of PhD students and young researchers: conference papers*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016, pp. 15-25; AMBRASAITĖ, M. Lobizmo reglamentavimas Lietuvoje ir EBPO standartai. *Teisė*, 2016, vol. 101, pp. 60-78.

On the other hand, when writing this dissertation, it was undoubtedly necessary to rely on the research of the former regulation of lobbying in Lithuania. This body of research is relevant not only because it would be inadmissible to circumvent the development of this regulation in examination of the problem of regulation of lobbying, but also because certain parts of this regulation remain unchanged in the new, amended LLA. There are some publications in Lithuanian scientific literature on the mentioned former regulation³³, but their number is clearly inadequate nevertheless, it does not match the importance of lobbying as a legal problem, and even less so the (very distorted) role that the general public attributes to lobbying. In addition, most of the publications are limited to just one or another aspect of the multilayered and rich phenomenon that lobbying is, and the regulation of lobbying in Lithuania is analyzed almost without trespassing the boundaries of jurisprudence and other social sciences.

Although it is perhaps apparent that the examination of regulation of lobbying is unlikely to be fruitful unless sufficient attention is paid to the nature and essence of lobbying, and *vice versa*, the examination of lobbying as a phenomenon will almost inevitably be one-sided if its legal aspects are ignored. In this regard, a couple of pieces of research stand out – they have avoided the mentioned deficiencies and presented a complex analysis of the regulation of lobbying in Lithuania (and its efficacy) that was in force until 1 September 2017. These studies are "Lobbying in Lithuania and Abroad: the Problems of Legal Regulation and

³³ See ANDRIKIENĖ, L. et al. *Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002; GELEŽEVIČIUS, R. Lobizmo teisinis reguliavimas ir institucionalizacija Lietuvoje: pirmojo dešimtmečio išdavos ir pamokos. *Socialinių mokslų studijos*, 2013, 5(1), pp. 177–191; MAČIUS, R. et al. *Lobistinė veikla: vadovas nevyriausybinėms organizacijoms*. Vilnius: Paramos fondas Europos socialinio fondo agentūra, 2009; RAGAUSKAS, P. Apie prielaidas neveikti lobistinės veiklos teisiniam reglamentavimui Lietuvoje. *Teisės problemos*, 2011, no. 3 (73), pp. 77–100; RASIMAVIČIUS, B. Lobizmo institucijos problemos Lietuvoje. *Justitia*, 2001, vol. 4–5, pp. 40–41; SLAVICKAITĖ, L.; VAIDELYTĖ, E. 2000–2013 m. lobizmo ir lobistinės veiklos tendencijos Lietuvoje. *Viešojo politika ir administravimas*, 2014, 13(1), pp. 124–135; SNIEŠKUS, E. Lobizmo įtaka viešojo valdymo institucijoms. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos: Ernesto Galvanausko tarptautinė mokslinė konferencija*, 2004, no. 4, pp. 235–241; ERSTIKYTĖ, I. E. Lobizmas: iliuzijos ir tikrovė. *Justitia*, 2002, no. 5-6, pp. 15-16.

Institutionalisation" by A. Lukošaitis³⁴, and the study of Transparency International Lithuania "Political Backstage. (Un)transparency of Lobbying in Lithuania"³⁵.

Foreign authors only give sporadic attention to lobbying and its regulation in Lithuania³⁶. However, their research is important because it provides comparative analyses of regulation of lobbying (even if the issues of Lithuania are examined fragmentarily or not analyzed at all)³⁷ and because it often elaborates the theoretical foundations of regulation of lobbying and outlines regulatory models and/or their key elements³⁸. In this context, the

³⁴ LUKOŠAITIS, A. Lobizmas užsienio šalyse ir Lietuvoje: teisinio reguliavimo ir institucionalizacijos problemos. *Politologija*, 2011, vol. 62, pp. 4-42.

³⁵ MRAZAUSKAIRĖ, R.; MURAVJOVAS, S. *Politikos užkulisiai. Lobizmo (ne)skaidrumas Lietuvoje*. Vilnius: „Transparency International“ Lietuvos skyrius, 2015.

³⁶ See WISZOWATY, M. M. Legal Regulation of Lobbying in New Member States of the European Union. From *Participation of Civil Society in New Modes of Governance – The Case of the New EU Member States: Part 2 – Questions of Accountability*. Bremen: Forschungstelle Osteuropa, 2006, pp. 46-57; KALNIŅŠ, V. *Parliamentary Lobbying between Civil Rights and Corruption. An insight into lobbying practice in Latvia and recommendations for Saeima*. Riga: Centre for Public Policy PROVIDUS, 2005, pp. 53-56; CHARI, R.; HOGAN, J.; MURPHY, G. *Regulating lobbying: a global comparison*. Manchester: Manchester University Press, 2010, pp. 71-76; CHARI, R.; HOGAN, J., MURPHY, G. *Report on The Legal Framework for the Regulation of Lobbying in the Council of Europe Member States*, Strasbourg: 2011, pp. 17-20, accessed online on June 10, 2017 at: <[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-DEM\(2011\)002-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-DEM(2011)002-e)>; MCGRATH, C. The development and regulation of lobbying in the new member states of European Union. *Journal of Public Affairs*, 2008, 8(1-2), pp. 24-25; OECD. *Lobbyists, Government and Public Trust: Promoting Integrity by self-regulation*. Paris: OECD Conference Centre, 2009, p. 36; OECD. *Lobbyists, Government and Public Trust, Volume 2: Promoting Integrity through Self-regulation*. Paris: OECD Publishing, 2012, pp. 61-62; CHARI, R.; HOGAN, J.; MURPHY H. Walking in Sunshine, or Away From It? Creating a Unified Transparency Index. *Working Paper*, 2012, p. 5; KALNIŅŠ, V. *Transparency in Lobbying: Comparative Review of Existing and Emerging Regulatory Regimes*, Riga: Centre for Public Policy PROVIDUS, 2011, accessed online on June 17, 2017 at: <<http://pasos.org/past-pasos-projects/>>; MIHUȚ, L. Lobbying in The United States and European Union: new Developments in Lobbying Regulation. *Romanian Journal of European Affairs*, 8(4), 2008, p. 11.

³⁷ See GRIFFITH, G. *The Regulation of Lobbying*. Sydney: NSW Parliamentary Library Research Service, 2008; FLANNERY, P. Lobbying regulation in EU: A comparison with the USA & Canada. *Social and Political Review*, 2010, no. 20, pp. 70-78; CHARI, R.; MURPHY, G. *Examining and Assessing the Regulation of Lobbyists in Canada, the USA, the EU institutions, and Germany: A Report for the Department of the Environment, Heritage and Local Government*, Dublin: 2006, accessed online on June 10, 2017 at: <http://transparency.ie/sites/default/files/2006_Registration_of_Lobbyists.pdf>; MALONE, M. M. *Regulation of Lobbyists in Developed Countries. Current Rules and Practices*. Dublin: Institute of Public Administration, 2004; OECD. *Lobbyists, Government and Public Trust, Volume 1: Increasing Transparency through Legislation*. Paris: OECD Publishing, 2009; OECD. *Lobbyists, Governments and Public Trust, Volume 3: Implementing the OECD Principles for Transparency and Integrity in Lobbying*. Paris: OECD Publishing, 2014; and others.

³⁸ See CHARI, R.; HOGAN, J.; MURPHY, G. *Regulating lobbying: a global comparison*. Manchester: Manchester University Press, 2010; KALNIŅŠ, V. *Parliamentary Lobbying between Civil Rights and*

research done by of R. Chari, J. Hogan, G. Murphy, and V. Kalniņš are of particular importance.

This research is not limited to legal dogmatics (because, according to the author, the result of such a study would be another publication, in which the legal problem would be treated as if it could be strictly separated from its social environment, regardless of the social and cultural conditionality of the legal institutes and the limitation of legal effect on social phenomena). Therefore the phenomenon of lobbying *per se* is also examined; its interdisciplinary analysis is one of the preconditions for undertaking such an examination of directly legal problems of lobbying where the assessment of efficacy of the existing regulation and the pursuit of greater efficacy are linked to deep understanding of lobbying, a phenomenon that is extralegal by its nature but closely related to the law. While carrying out such a research, it was necessary to review the scientific studies of lobbying conducted on the basis of methodology more common in other sciences than jurisprudence. The Lithuanian scientific literature does not deal extensively with neither the regulation of lobbying nor the lobbying itself. There are only a few publications on this topic³⁹. Paradoxically, lobbying attracts even less scholarly attention in Lithuania than its regulation. This disadvantage is offset by extensive studies by foreign authors (primarily political scholars) on lobbying or

Corruption. An insight into lobbying practice in Latvia and recommendations for Saeima. Riga: Centre for Public Policy PROVIDUS, 2005; PROSS, A. P. *Lobbying: Models for Regulation*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2007.

³⁹ See MAČIUS, R. *Lobistinė veikla: vadovas nevyriausybinėms organizacijoms*. Vilnius: Paramos fondas Europos socialinio fondo agentūra, 2009; GELEŽEVIČIUS, R. *Interesų grupės ir lobizmas: mokomasis – metodinis leidinys*, Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004.; SNIEŠKUS, E. *Lobizmo įtaka viešojo valdymo institucijoms. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos: Ernesto Galvanausko tarptautinė mokslinė konferencija*, no. 4, 2004, pp. 235-241; ANDRIKIENĖ, L. *Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002; SLAVICKAITĖ, L.; VAIDELYTĖ, E. 2000–2013 m. lobizmo ir lobistinės veiklos tendencijos Lietuvoje. *Viešojo politika ir administravimas*, 2014, 13(1), pp. 124–135.

particular aspects of it. The works of R. van Schendelen⁴⁰, C. S. Thomas, R. J. Hebrnar⁴¹, and L. W. Milbrath⁴² are of exceptional significance.

To sum up, neither Lithuanian nor foreign scientific literature has yet provided a conceptual analysis of regulation of lobbying in Lithuania – it has only been examined in a fragmented way, and the regulation that is currently in force has not been analyzed at all. Therefore, the topic of this research is undoubtedly new. Its interdisciplinary and complex nature further enhances the novel aspect of this research. The current dissertation is the first scientific study of such scale in Lithuania where theoretical and behavioural⁴³ aspects of lobbying, theoretical foundations of regulation of lobbying, and regulation of relevant foreign, supranational, and international entities are examined, original insights on the theory of regulation of lobbying are presented, and a *systematic* study of lobbying processes, their regulation, and its implementation in Lithuania is conducted in a complex and comprehensive way. Hence, the dissertation is new both quantitatively and qualitatively.

This study is **significant** in terms of (i) scientific research, (ii) educational study process and (iii) practical application. The current thesis can become a starting point for

⁴⁰ See SCHENDELEN, R. *National Public and Private EC Lobbying*. Aldershot: Dartmouth, 1993; SCHENDELEN, R. *Machiavelli in Brussels – The Art of Lobbying the EU*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2002; SCHENDELEN, R. *Managing Government Relations in European Union*. Iš *The Handbook of Public Affairs*. Edited by P. Harris and C. S. Fleisher. London: Sage Publications Ltd., 2005, pp. 201-214; and others.

⁴¹ See THOMAS, C. S. *Lobbyists: Definitions, Types and Varying Designations*. From *Research Guide to U. S. and International Interests Groups*. Westport: Praeger Publishers, 2004, pp. 151-154; HREBENAR, R. J.; THOMAS, C. S. *Bendroji lobistinės veiklos samprata*. From *Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos*. Edited by L. Andrikienė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, pp. 27-49; and others.

⁴² See MILBRATH, L. W. *The Washington Lobbyists*. Chicago: Rand McNally, 1963; MILBRATH, L. W. *Lobbying*. From *International Encyclopedia of the Social Sciences*. New York: The Macmillan Company & the Free Press, 1968; and others.

⁴³ In the current research, the behavioural (not bi-behaviouralistic) aspects of lobbying are understood as aspects of behaviour of the most relevant groups – the public, media, public authorities, and lobbyists – within a lobbying relationship, or other aspects of behaviour related to lobbying (see KEREVIČIENĖ, J. *Pedagoginės psichologijos užrašai*. Mokomoji knyga aukštųjų mokyklų studentams. Kaunas, 2014, p. 15, accessed online on October 15, 2017 at: <http://www.knf.vu.lt/dokumentai/failai/katedru/germanu/vukhf_Kereviciene_Pedagogines_psichologijos_u_zrasai.pdf>; BAUM, W. M. *Understanding Behaviorism: Behavior, Culture, and Evolution*. New York: John Wiley & Sons, Inc., 2017, p. 15; STOSKUS, M. *Politinės filosofijos ir politikos mokslo disciplinos: priešiškas, bendradarbiavimas ar ignoravimas? Coactivity: Philosophy, Communication*, 2016, 24(1), p. 66; GUY, J. J. *People, Politics and Government: A Canadian Perspective*. Ontario: Pearson Education Canada, p. 58).

research of specific aspects of lobbying and/or its regulation. Meanwhile, the original insights on the framework of the theory of regulation of lobbying (including the approach that is used to distinguish various types of regulation, the descriptive and prescriptive aspects of its axiological orientation⁴⁴ and the (inter-systemic⁴⁵) institute of law) are considered as a contribution to the theoretical foundations of regulation of lobbying. These insights are significant not only in Lithuanian context. The current dissertation may interest a foreign researcher as well because it provides comprehensive knowledge about the regulation of lobbying in Lithuania which is useful for purposes of a comparative analysis.

Having the above-mentioned qualities, this dissertation can become a source for studies of lobbying and/or its regulation. Its content is relevant not only in the study of law but can also be useful for students of political science or public administration (especially considering the limited amount of publications on lobbying in Lithuania). The current research can also be applied in practice. It contains specific and comprehensive recommendations for improvement of the regulation of lobbying in Lithuania. During the formulation of these recommendations, as many as 4 major proposals of the reform of regulation of lobbying in Lithuania were identified, defined and analyzed. The current study provides a very convenient framework for a legislator to discover and refine his or her own regulatory position, even if they do not agree with the presented recommendations.

RESEARCH OBJECT AND QUESTIONS

In the study, three main categories are identified – lobbying (political category), regulation (legal category) and Lithuania (geographic category). The object of the research is defined and revealed through these categories. The regulation of lobbying in Lithuania rests at the

⁴⁴ The axiological orientation is understood as the implicitly coded purposes of the regulation.

⁴⁵ In the current study it is admitted that legal pluralism is an inevitable phenomenon: in one society several legal systems coexist simultaneously, they overlap and compete with each other. In addition to state law, non-state law is possible and manifests in various forms, such as church law, self-regulation, etc. (ŠIMAŠIUS, R. *Teisinis pliuralizmas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, pp. 8-9, 83-107). In this context, an inter-systemic institute of law is understood as such an institute that has its provisions spread across several legal systems, and in the case of regulation of lobbying – within the law established by public authorities and the self-regulation of professional lobbyist communities.

point of their intersection. Accordingly, this regulation and its implementation constitute the **object of the dissertation**. The wording reveals that this object is single but not homogenous. This means that the object itself contains more than its explicit expression directly indicates, i.e. it includes several groups of research questions that need to be considered in order to examine the object properly.

When describing the object of the research, namely, regulation of lobbying in Lithuania and its implementation, it is necessary to mention that this topic is very new. The amendments of LLA came into force on 1 September 2017. Therefore, even though the dissertation was completed in September 2017, in order to actualise the research, the data on the object of the dissertation was updated in June 2018⁴⁶. Taking this fact into account, the implementation of the regulation is analyzed to the extent allowed by limitations of data. Therefore (considering the novelty of the object and in pursuit of a comprehensive study), relevant data on the implementation of the former regulation are also being examined and a prospective assessment is carried out.

It has been mentioned that for a proper examination of the object, analysis of particular **research questions** is required. The groups of research questions, as well as research object, are implied by the aforementioned categories and their relative meaning. In the context of legal research, the most opaque and the most decisive is the category of lobbying (after all, the shape that the regulation has taken or ought to take depends on the object that it regulates). Therefore, the groups of research questions are identified based on this category. Accordingly, they rest at the point of intersection between the category of lobbying and the remaining two categories. The first⁴⁷ group of research questions is born from the intersection of lobbying and Lithuania, i.e. it concerns lobbying processes in Lithuania; the second group – from the intersection of lobbying and regulation, i.e. it concerns regulation of lobbying, which includes theoretical foundations of regulation of lobbying and the regulation of selected foreign, supranational, and international entities (OECD, Council of Europe, EU, US, Poland, UK,

⁴⁶ In addition to the mentioned data, information about Lithuania's membership in the OECD has been updated in June 2018.

⁴⁷ The order in which the groups of research questions are presented here does not determine the sequence of their analysis in the dissertation – the order of their presentation is motivated by the reasoning that has led to their distinction and is relevant only when identifying these groups of questions and revealing their content.

and Australia). Also a third group of research questions is distinguished, namely, the concept of lobbying, covering theoretical and behavioural aspects of the phenomenon. The motivation for the third group arises from the complicated nature of perception of lobbying and its opacity not only in the context of legal research, but in the very field of academia as well, and particularly – in the Lithuanian society.

The groups of research questions are analysed in such scope and depth as is necessary for the proper examination of the object. From this perspective, the analysis of these questions can be considered as methodological assumptions for the examination of the object. The significance of these methodological assumptions in the context of the current research is fundamental, without them the research would be limited to a dogmatic analysis of law and would risk losing contact with reality. Thus, the research questions are singled out and analysed not for the sake of having research questions as such, but to enrich the content of the dissertation and achieve maximum reliability of its conclusions.

AIM, HYPOTHESIS, AND OBJECTIVES

The aim of the research is to conduct a critical analysis of regulation of lobbying and its implementation in Lithuania. The notion of critical analysis in this case involves examining and assessing the mentioned regulation and its implementation and providing the recommendations for improvement of regulation.

In order to achieve this aim, the **hypothesis** – that the regulation of lobbying in Lithuanian is axiologically relevant (positive summand) but ineffective (negative summand) – is tested. In the current dissertation, the efficacy of law is understood as its resultativeness, i.e. the relationship between intended purposes and achieved results and the process of fulfilling the purposes, both of which are assessed by mostly qualitative criteria. Efficacy can also be understood as efficiency of law in terms of results versus costs ratio⁴⁸, but in the current dissertation this aspect of efficacy is not being analysed, the terms ‚efficacy‘ and

⁴⁸ ŠIMAŠIUS, R. Teisėkūra ir teisės socialinis veiksmingumas. *Jurisprudencija*, 2004, 54(46), pp. 63-64, 71-72.

,efficiency‘ are not used synonymously. Due to methodological limitations inherent to social sciences, efficacy cannot be precisely measured. Therefore, as an adequate proxy for exact measurements, in order to achieve maximum accuracy, the efficacy of regulation of lobbying in Lithuania is assessed by examining whether the regulation ensures 4 main aspects pertaining to the information exchange governed by that regulation⁴⁹:

1. Sufficiency of information scope.
2. Sufficiency of information content.
3. Adequacy of information provision.
4. Adequacy of information publication.

Considering the relative novelty of regulation and in order to avoid inaccuracies, the impact of the transitional period is also assessed.

In pursuit of the aim of the research, the following **objectives** are accomplished:

1. To uncover the concept of lobbying and to separate lobbying from phenomena associated with it, to analyze the aspects of lobbying that are relevant to regulation of lobbying and its implementation, and to examine the lobbying processes that are taking place in Lithuania.
2. To crystallise the theoretical foundations of regulation of lobbying, to analyze the selected regulations of lobbying of foreign, supranational, and international entities, to identify the prevailing tendencies, and to reveal their content.
3. To analyze the development of regulation of lobbying in Lithuania, the current regulation, and its implementation.
4. To evaluate the axiological relevance and efficacy of regulation of lobbying in Lithuania and to identify the factors that determine its inefficacy.
5. To formulate and present recommendations for improvement of regulation of lobbying in Lithuania.

⁴⁹ These aspects are the areas of actual expression of the purpose of regulation of lobbying in Lithuania, namely, ensuring the transparency of lobbying.

STATEMENTS TO BE DEFENDED

The statements to be defended are as follows:

1. Lobbying is associated with various modes of influencing. This complicates its perception, therefore lobbying must be separated from them. An appropriate instrument for this is the general political science concept of lobbying, which can serve as the basis for formulation of legal or any other specific partial concept of lobbying. An essential feature of lobbying is the use of non-traditional, i.e. non-institutionalised, non-formal methods similar to those used in classic diplomacy. Lobbying is viewed negatively but in essence it is axiologically neutral.
2. Lobbying in Lithuania is not intense and its practices are primitive. This is due to factors pertaining both to the nature and context of lobbying, including legal ones. The most preeminent ones are the highly negative conventional attitude towards lobbying and the absence of a lobbyist community. These and related factors are unfavorable to the institutionalisation of legal lobbying.
3. There is great diversity in regulation of lobbying. Hence, classification by defining models of regulation is only justified if a clearly defined subset of basically invariant regulation kinds is allowed into the classification. A more flexible approach is needed. This need can be satisfied by identifying and defining the types of regulation of lobbying and its key elements.
4. Analysis of regulation of lobbying allows to identify certain tendencies. These tendencies are related to the ratio of purposes and contents of the regulation, to the plurality of kinds of regulation and the peculiarities of their interaction. In order to clarify these it is reasonable to examine these tendencies through the lense of the purposes of legal regulation and (positive) system of law.
5. The development of the regulation of lobbying in Lithuania has been uneven, the essential regulatory breakthroughs have been catalysed by external forces. Despite this regulation being an institute of law and, as such, being relatively independent within the system of law, the regulation itself utilises only one of the possible kinds of

regulation. Lobbyists are sluggish at implementing the regulation, the registration and the flow of information provided on the basis of regulation are not intense.

6. After the 2017 amendments of LLA, transparency of lobbying became a core value of the regulation of lobbying. That meets the needs of Lithuania. However, other regulatory parameters are raising doubts over its efficacy. Not all areas of expression of the purpose of regulation are equally ensured, e.g. sufficiency of the scope and the content of information to be provided are less ensured. This is largely due to the inability to, by the legal means, eliminate or reduce the extralegal factors that affect the inefficacy of regulation.

SOURCES

A large number of sources were used for this research; these sources can with certain reservations be divided into legal and extralegal. Legal sources include Lithuania and selected foreign, supranational, and international entities' legal acts on lobbying regulation, *travaux préparatoires*, case law, law enforcement acts, as well as other data on the implementation of legal acts, jurisprudence, other legal and/or interdisciplinary research with legal elements on the subject of regulation of lobbying and/or closely related fields. In the context of legal sources, highly preeminent are the current and former editions of LLA, projects and drafting materials of LLA, decisions of Chief Official Ethics Commission and the courts which were made while applying (among other acts) the LLA, the Code of Ethics for Lobbyists as well as other Lithuanian legal acts covering the provisions of regulation of lobbying. The dissertation also puts a lot of focus on analysis of data on implementation of LLA (both current and former editions) and related legislation, i.e. lobbyist registry, reports and declarations provided on the basis of LLA by the lobbyists, collected and analysed by Chief Official Ethics Commission.

The extralegal sources comprise various sources on lobbying and related topics, i.e. sources that cover information about lobbyists, their communities, attitudes towards lobbying, peculiarities of lobbying processes and their context in Lithuania and abroad (within relevant

scope), and scientific literature on lobbying and related issues. Particular importance among the extralegal sources is assigned to those that contain statements of Lithuanian lobbyists, data on their prevalence, areas in which they operate, methods that they employ, and other data revealing the particularities and context of the lobbying processes that are taking place in Lithuania.

STRUCTURE

The structure of the research consists of three parts. The first part analyses the concept of lobbying, covering theoretical and behavioural aspects of lobbying, and examines lobbying processes in Lithuania (this part is essentially political science). The second part deals with the theoretical foundations of regulation of lobbying and selected foreign, supranational, and international entities' regulation of lobbying (jurisprudential). Here the regulatory tendencies are identified and examined as well. The third part is devoted to the critical analysis of the case of Lithuania and includes the research of lobbying regulation and its implementation in Lithuania, assessment of this regulation, and formulation of recommendations for its improvement (jurisprudential).

This structure of the research was chosen due to several aspects: (i) the specific nature of the object and methodology of the research, and (ii) the aim of making the study as easy to understand as possible. Therefore, in the first two parts the research questions are examined which, as mentioned, constitutes the methodological assumptions for the examination of the object of the study, whereas the third part deals with the analysis of the object of the study itself. Of course, alternative ways of structuring the study are possible. The most rational ones are: (i) a structure analogous to the existing one, except that the third section of the first part, "Lobbying in Lithuania", would be moved to the third part of the dissertation and made its first section, and (ii) splitting the first two parts of the dissertation and integrating their contents into relevant segments of the third part. Although the mentioned alternatives are the most rational ones, they still remain alternative.

The first alternative was dismissed because, despite the fact that the third section of the first part, "Lobbying in Lithuania", examines the processes that take place in Lithuania, which connects this section to the third part of the dissertation. However, no legal research is conducted within this section – only assumptions for such a research are created there. Meanwhile, the second alternative would unduly complicate the ease of understanding of the current research. It has been revealed that both lobbying and its regulation are in general neither self-evident nor deeply and widely studied. Therefore, the first and second parts of the dissertation are dedicated to the really complex issues of lobbying and its regulation. For this reason, including these issues into analysis of the regulation of lobbying and its implementation in Lithuania in small fragments is unlikely to yield positive results. This kind of structural solution would be more appropriate for research of relatively established regulation of highly cognizable objects, for example, legal regulation of the right to petition. Neither lobbying nor its regulation match the description above at moment.

Every structure has its advantages and disadvantages, but the chosen structure, according to the author's assessment, presents the content of the study in the clearest possible way, ensures greater consistency of the research, and allows to avoid unnecessary repetitions and excess material. The dissertation is easy to navigate: should the reader wish to refresh their memory of one or another more general aspect of lobbying or its regulation, such information is easy to find. The chosen structure also embraces methodological clarity – although there is a prominent interdisciplinary element in the dissertation, legal research is clearly delimited from research of other kinds. In addition, one should note that each of the three parts alone and the dissertation as a whole follow the same pattern – the most general questions are examined in the beginning while the most specific ones are reached at the end. In social sciences such arrangement is rather conventional, which makes it easier and faster to understand the current study.

METHODOLOGY

The starting point for the formulation and definition of the research and its methodology is the approach to the law as a tool of social engineering, which must be evaluated functionally, i.e. according to its purposes⁵⁰. Non-homogeneity of the legal reality and its at least threefold nature is recognised and divided into (i) formal (positive) law or "law in books", (ii) real law or "law in action", and (iii) the ideal (natural) law⁵¹. However, despite having admitted this non-homogeneity, the aim is to conduct a socio-legal research of real law. Therefore, special attention is paid to the analysis of the characteristic traits of lobbying and its context, as well as to the implementation of its regulation. The **research consists of three stages**: (i) analysis of the theoretical and behavioural aspects of lobbying and lobbying processes in Lithuania; (ii) examination of the theoretical foundations of regulation of lobbying and regulatory practices of selected entities, as well as identification of its implications; (iii) research and evaluation of the regulation of lobbying in Lithuania and its implementation, formulation of recommendations for improvement of regulation.

The first stage is not legal in nature, because law does not concern itself. It concerns other things (in this case, lobbying) and these need to be examined too, to a greater or lesser extent. Traditionally, lobbying, as one of the ways in which public authorities are being influenced, is dealt with by political science. Therefore, at this stage, lobbying is mostly viewed and explored within political science, or more specifically, from public administration point of view – mostly because certain insights provided by sociology and psychology (behaviouristic aspects) are relevant. Hence the interdisciplinarity of the dissertation, with implications that cannot be ignored. The same thing is seen differently by a political scientist and a scholar working in the field of jurisprudence, but these two approaches do not compete – they complement each other.

The first stage is inevitable. First of all, analysis of Lithuanian lobbying processes is an obligatory precondition of the research of regulation of lobbying in Lithuania and its

⁵⁰ MCMANAMAN, L. J. Social Engineering: The Legal Philosophy of Roscoe Pound. *St. John's Law Review*, 1958, 33(1), p. 16.

⁵¹ See LEVIČEV, V. Teisėtyros metodologinio spektro analizė. *Teisė*, 2015, vol. 95, p. 102.

implementation. Secondly, the conventional attitude to lobbying in Lithuania is negative, there is no tradition of lobbying (practice)⁵². Thus lobbying is poorly understood in this society, in addition to its research in Lithuania being extremely scarce, as will become apparent from this dissertation. Therefore, the examination of lobbying processes in Lithuania cannot be done without sufficient knowledge about lobbying. Moreover, lobbying is a latent phenomenon that does not submit itself easily for analysis. This leads to the fact that scholars who research lobbying are not unanimous in many issues (including the definition of the concept itself⁵³). Therefore, in this stage, theoretical and behavioural aspects of lobbying *per se* are examined in order to enable a constructive analysis of lobbyist processes in Lithuania that is conducted thereafter.

The current study of theoretical aspects of lobbying is focused on the analysis of its definition: the scholars' attempts to define lobbying and the main constituents of the concept are examined, and lobbying is separated from legal and other phenomena associated with it. In the meantime, the examination of manifestations of lobbying in the society includes the threat and value-added analysis of lobbying, analysis of the conventional attitude to lobbying, of the definition of professional lobbyists, of the ways their communities are established, identification of traditions related to lobbying, and a study of lobbying peculiarities in the context of pluralism and corporatism. The analysis of lobbying processes in Lithuania includes, respectively, an examination of the conventional attitude to lobbying in Lithuania, the prevalence of lobbyists, the peculiarities of their status and activities, the state of the professional lobbyist community, and traditions related to lobbying and the context of it.

Generic research methods are applied – critical analysis, synthesis, comparison, mental modeling, study of literature, general theoretical reasoning (induction, deduction, abstraction, concretisation, formalisation, etc.) and others. These methods are applied more or less

⁵² ANDRIKIENĖ, L. Įvadas. Iš *Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 11.; AMBRASAITĖ, M. Lobizmo reglamentavimas Lietuvoje ir EBPO standartai. *Teisė*, 101(4), 2016, p. 71.; LUKOŠAITIS, A. Lobizmas užsienio šalyse ir Lietuvoje: teisinio reguliavimo ir institucionalizacijos problemos. *Politologija*, vol. 62, 2011, p. 34.; MRAZAUSKAITĖ, R.; MURAVJOVAS, S. *Politikos užkulisiai. Lobizmo (ne)skaidrumas Lietuvoje*. Vilnius: „Transparency International“ Lietuvos skyrius, 2015, pp. 6, 13.; and others.

⁵³ OECD. *Lobbyists, Governments and Public Trust, Volume 2: Promoting Integrity through Self-regulation*. Paris: OECD Publishing, 2012, p. 22.

throughout the entire dissertation. It should be noted that data and/or results from empirical studies involving surveys, interviews, and press analysis⁵⁴ were used in order to support or illustrate some of the claims in the current study. The empirical studies were mostly used in examination of lobbying processes that take place in Lithuania but they also served as a basis during the second and third stage of the research.

During the second stage legal research is conducted. In order to understand the regulation of lobbying in Lithuania, one must understand how such regulations generally work and be acquainted with possible regulatory options. Although the regulation of lobbying is an object of extensive research, its theoretical foundations are poorly developed. Therefore, one must return to the analysis of the matter of regulation so that its variety, which is wide and complex, could be revealed. In order to understand that variety, additional instruments must be utilised.

Analysis of the theoretical foundations of regulation of lobbying serves as a basis for an adequate examination of regulation of selected entities. Having determined the reasons for establishment of regulation of lobbying, identified its purposes and the role it plays, and having examined the model-based classifications of regulation, a conclusion is drawn that the current theoretical foundations of regulation of lobbying are not sufficient for thorough understanding of the regulation as such – a more flexible and more functional theoretical approach is to be sought. On the basis of critical analysis of classifications presented by Kalniņš⁵⁵, Lukošaitis⁵⁶, and Chari, Hogan & Murphy⁵⁷, one such approach is identified, comprising 8 single-attribute types of regulation of lobbying. These types are determined by 4 criteria: (i) based on the criterion of relationship (of origin) between regulation and public

⁵⁴ E.g. „Transparency International“ Lietuvos skyrius. *Požiūris į lobistinę veiklą: reprezentatyvi Lietuvos įmonių apklausa*, accessed online on May 8, 2017 at: <<http://www.transparency.lt/verslininku-apklausa-apie-lobistine-veikla/>>; MRAZAUSKAITĖ, R.; MURAVJOVAS, S. *Politikos užkulisiai. Lobizmo (ne)skaidrumas Lietuvoje*. Vilnius: „Transparency International“ Lietuvos skyrius, 2015; and others.

⁵⁵ KALNIŅŠ, V. *Parliamentary Lobbying between Civil Rights and Corruption. An insight into lobbying practice in Latvia and recommendations for Saeima*. Riga: Centre for Public Policy PROVIDUS, 2005, pp. 74-75.

⁵⁶ LUKOŠAITIS, A. Lobizmas užsienio šalyse ir Lietuvoje: teisinio reguliavimo ir institucionalizacijos problemos. *Politologija*, vol. 62, 2011, pp. 10-12.

⁵⁷ CHARI, R.; HOGAN, J., MURPHY, G. *Regulating Lobbying: Global Comparison*. Manchester: Manchester University Press, 2010, pp. 105-109.

authority⁵⁸, regulation of lobbying established by public authority is distinguished from self-regulation; (ii) based on the criterion of vector, direct and indirect regulation of lobbying is distinguished; (iii) based on the criterion of relationship between regulation and level 1⁵⁹ coercion, regulation of lobbying employing mandatory and voluntary registration is distinguished; (iv) based on the criterion of relationship between the regulation and level 2⁶⁰ coercion, regulation of mandatory and voluntary compliance is distinguished.

Critical analysis of regulation types is complemented by identification and definition of key elements of regulation⁶¹. These elements are distinguished and defined by taking 7 elements from a similar theoretical initiative from Kalņiņš⁶² and adding 5 more elements that come from Kalņiņš's own insights⁶³ and the research done by Chari, Hogan, and Murphy where main areas of regulation of lobbying are identified using the CPI method⁶⁴. Thus, 12 key elements of regulation of lobbying have been identified: (i) definitions of lobbying and/or a lobbyist; (ii) registration; (iii) additional measures to ensure transparency, i.e. disclosure requirements; (iv) accessibility (lobbyist rights); (v) legal norms of conduct/ethics for lobbyists; (vi) legal norms of conduct/ethics for public authorities; (vii) permanent/institutionalized forms of cooperation between lobbyists and public authorities; (viii) purposes of regulation; (ix) a mechanism for providing and publishing the required

⁵⁸ As this criterion separates the "public" and the "private", it is termed a "relation to public authority" rather than a "relation to the state" since, in addition to regulations of lobbying established by the national public authorities, there are regulations of lobbying established by supranational public authorities and the international community as well, and the discussed term is intended to cover these regulations too.

⁵⁹ It manifests itself at the moment when the person becomes subject of a regulation that includes the element of lobbyist registration.

⁶⁰ It manifests itself only after the person has become a subject of the regulation.

⁶¹ It is the relatively independent groups of provisions of law, intended to carry out certain functions determined by the purposes of regulation of lobbying, that are considered as elements of regulation of lobbying. The key elements of regulation are those that play a significant role in the field of regulation of lobbying (subjective criterion of importance) and those that occur often (objective criterion of importance).

⁶² See KALŅIŅŠ, V. *Parliamentary Lobbying between Civil Rights and Corruption. An insight into lobbying practice in Latvia and recommendations for Saeima*. Riga: Centre for Public Policy PROVIDUS, 2005, pp. 20-22.

⁶³ See KALŅIŅŠ, V. *Transparency in Lobbying: Comparative Review of Existing and Emerging Regulatory Regimes*. Riga: Centre for Public Policy PROVIDUS, 2011, pp. 17-18, 22, 25, accessed online on June 17, 2017 at: <<http://pasos.org/past-pasos-projects/>>.

⁶⁴ See CHARI, R.; HOGAN, J., MURPHY, G. *Report on The Legal Framework for the Regulation of Lobbying in the Council of Europe Member States*, Strasbourg: 2011, pp. 23-24, accessed online on June 10, 2017 at: <[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL_DEM\(2011\)002-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL_DEM(2011)002-e)>.

information; (x) restrictions on lobbying; (xi) enforcement mechanism; (xii) mechanism of responsibility for regulatory breaches. The types and key elements of regulation of lobbying are used in the research of particular regulations as a means to rationalise and structure the research process, that is, regulations of both foreign, supranational, and international entities as well as the regulation of lobbying in Lithuania are analyzed by identifying its key elements and types that are at work, each element is examined.

The particular regulation sample was not selected at random, but on the basis of its relevance to the object of the dissertation – the regulation of lobbying in Lithuania and its implementation. 4 dimensions of relevance are considered: (i) fulfilment of international and supranational commitments; (ii) cultural proximity; (iii) historical implications; (iv) conformity to the major proposals of regulatory reforms. Based on these dimensions the regulation of lobbying of OECD, Council of Europe, EU, US, Poland, United Kingdom, and Australia have been selected for analysis. The selected regulation sample was analysed by utilising a set of methods for interpretation of law, including historical, linguistic, systemic, comparative, and teleological. The list is not exhaustive – other methods of interpretation of law are applicable and are indeed involved in the third stage of the research. It should also be mentioned that a comparative analysis of regulation was conducted and relevant aspects of the implementation of regulation were also considered.

After the selected regulation is examined, its tendencies are identified and, based on their nature and importance, two of them are selected for further analysis. The first tendency is the (mis)match between the explicitly stated purposes of the regulation and its content. The second tendency is the coexistence of plurality of kinds of regulation along with absence of established modes of their interaction. In order to give a clearer shape to these tendencies and better understand them, an appropriate theoretical approach to their analysis, i.e. the relevant segments of sociology of law and theory of law are identified. More specifically, it is the category of purposes of legal regulation and the category of (positive) system of law that are deemed to be the relevant segments. The tendencies are conceptualized through application of the appropriate theoretical approach, descriptive and prescriptive outcomes of this approach are identified. These outcomes are uncovered through the concept of axiological

orientation of the regulation and the concept of inter-systemic institute of law, both of which have not been introduced to the research of regulation of lobbying before but constitute an important addition to it.

The third stage is dedicated to the case of Lithuania. First of all, the development of regulation of lobbying in Lithuania is examined after dividing it into periods. In addition to other methods, the empirical method of participant observation (full participation) is used. Using this method, while the author of this dissertation participated in the activities of the 2013 working group formed to draft the new edition of LLA⁶⁵, the data on preparation of the first draft were collected. After the development of the regulation is examined, the current regulation is analyzed and compared to the former regulation. During the analysis of the implementation of regulation, the practice of implementing the former regulation is also used for comparison – its main segments (which are: implementation of the regulation by the Chief Official Ethics Commission, the Parliament Office, and the lobbyists, breaches of the regulation and investigations into them) are examined. Considering that the regulation has only recently come into force, a prospective assessment of its implementation is done.

Analysis of the attitudes towards the regulation along with the assessment of the regulation constitutes another important part of the third stage of the research. In order to reveal the pluralism of the opinions on regulation of lobbying in Lithuania, responses from various groups of society to the new regulation and its overall evaluative background, scientific and other (not based on any scientific studies or thorough practical research) evaluations are analysed. The latter are loosely termed ‚non-scientific evaluations‘. Among the non-scientific evaluations that are analysed, those provided by lobbyists and representatives of the non-governmental sector and public authorities are included.

In the current dissertation the regulation is assessed in terms of (i) axiological relevance of the regulation and (ii) its efficacy, thereby verifying the hypothesis of this research. When it comes to the axiological relevance, it is examined whether the value axis

⁶⁵ Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo Nr. VIII-1749 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija), accessed online on July 24, 2016 at: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/82863470a2d311e49dedcf791a151bf8?positionInSearchResults=37&searchModelUUID=5252ff09-b848-45e6-888f-4560fe04b8fe>>.

of the regulation (its explicit and implicit purposes) corresponds to the reality of lobbying processes taking place in the country and their context. Whereas the efficacy of the regulation is evaluated – as mentioned before – by examining whether the regulation ensures the four main aspects related to information provided and published on the basis of regulation. These aspects are the sufficiency of (i) the scope and (ii) the content of this information and the adequacy of its (iii) provision and (iv) publication. The impact of the transitional period for the relevant aspects of the regulation is assessed too. During the process of this assessment, legal factors that make the regulation ineffective are identified as well.

After it is established that the current regulation is way less effective than needed, recommendations for its improvement are formulated. The author understands that this is a complex task – for that reason the methodology is clearly defined before carrying out the task. The starting point of the methodology is the variety of regulatory options available for both legal regulation *per se* as well as for regulation of lobbying. To formulate the recommendations, the following steps were taken: (i) the major proposals of the reform of regulation of lobbying in Lithuania were selected, their essence was clarified and their content outlined; (ii) these proposals were analysed and evaluated; (iii) recommendations for improvement of regulation were formulated.

There were four major proposals of the reform of regulation of lobbying in Lithuania that were identified: (i) to improve the existing regulation without changing the combination of its types; (ii) to change the existing regulation into one where registration is voluntary and drop the terms ‚lobbying‘, ‚lobbyist‘; (iii) to redirect the vector of regulation of lobbying solely towards representatives of public authorities; (iv) to give up the existing regulation (deregulate lobbying). To examine these proposals a method of structural planning – SWOT (strengths, weaknesses, opportunities, and threats) – is used. This is done in order to enrich the conventional legal research, to make it more constructive and schematic. After the proposals are analysed, the most advantageous of them is singled out and assessed. Since this proposal is insufficient, specific recommendations for improvement of regulation of lobbying in Lithuania are formulated based on this proposal and the set of insights drawn from this research.

CONCLUSIONS

Based on the results of the current research, the following conclusions can be drawn:

1. The basis on which lobbying can be delimited from associated phenomena is the general political science concept of lobbying: lobbying is an activity that involves non-institutionalized, informal and/or other methods by which individuals who are external or partly external to a public authority, are seeking to influence it. In addition to this definition, there are specific partial legal concepts of lobbying that are found in every legal system with an established regulation of lobbying. The content of legal concepts is the reduced versions of the political science concept of lobbying. The degree of reduction depends on the needs of a given community, its attitude towards lobbying and the ways in which it is institutionalized, the particular nature of the lobbying processes, and other factors. The perception of lobbying is negative but the phenomenon itself is axiologically neutral – the axiological load it acquires is determined by particularities of its practice and contextual factors. The perceived threats of lobbying originate from inappropriate, unlawful methods of lobbying, an underdeveloped lobbying industry, and lack of practice of ethical standards; and *vice versa* – lobbying creates added value in societies where lobbying ethics and positive traditions related to lobbying are flourishing and the professional lobbyist community is thriving.
2. Lobbying in Lithuania is not developed – lobbying activities are not intense and their practices are primitive. The lobbying processes and contextual factors are unfavorable to institutionalization of legal lobbying. Ill-founded perceptions and attitudes towards lobbying prevail, the phenomenon is clearly treated as something negative. No lobbyist community exists, there are few positive traditions related to lobbying. The emerged context of lobbying is characterized by a significant democratic deficit, a conflict between democratic values and the relics of the Soviet era, underdeveloped civil society and stagnant legal environment. No tendencies of positive changes of the situation in the near future have been identified.

3. Due to a great variation of regulation of lobbying, a clear, functional, precise, and methodologically well-grounded general classification of regulation of lobbying is not possible if it is model-based. An alternative is a highly generalised (single-attribute) classification based on different types of regulation of lobbying. This is a flexible approach: a particular regulation of lobbying can be examined on the basis of one single type or a group of several types, it can feature both types that are distinguished by the same criterion. As the type-based classification only provides general knowledge, this approach is complemented and made more specific by introducing the key elements of regulation. Combining the two angles of analysis allows for rationalisation of the research, while maintaining the possibility to reveal particular characteristics of a given regulation of lobbying.
4. Two tendencies of regulation of lobbying were identified: (i) (mis)match between the explicit purposes of the regulation and its content, (ii) coexistence of plurality of kinds of regulation of lobbying along with absence of established modes of their interaction. The first tendency is conceptualised through axiological orientation which marks the implicitly coded purposes of the regulation. The second tendency is conceptualised through lobbying as an inter-systemic institute of law, which defines a situation where regulation of lobbying may cover multiple sub-institutes spread across the law established by public authority and beyond its limits.
5. The development of regulation of lobbying in Lithuania is uneven. The essential regulatory breakthroughs, both its adoption and its more significant changes, have been catalysed by external forces – the EU and OECD. The regulation is established and shaped as an institute of law, limited to one kind of regulation of lobbying, namely, one that is direct, established by the public authority, and features mandatory compliance and mandatory registration. Therefore, although within the limits of this specific kind of regulation, the body of regulation is sufficiently developed, it does not include any provisions on self-regulation and covers just a few provisions of indirect regulation of lobbying. The interaction of the regulation with the wider regulatory environment is not extensive, while data on its implementation reveal that even after

the 2017 amendments of LLA, the extent of registration of lobbyists and declaration of information on lobbying activities remain low.

6. The hypothesis of the research has been proved – although the regulation of lobbying in Lithuania is axiologically relevant, it is ineffective. The (i) scope and (ii) content of information to be provided on the basis of the regulatory framework are fairly ineffective; (iii) the provision of information is adequate; its (iv) publishing is fairly adequate. Along with some extralegal ones, a wide range of legal factors causing the inefficacy of the regulation is identified. Among them lack of diversifying and programme provisions is especially significant.

PROPOSALS

Recommendations for the improvement of regulation and the corresponding part of the dissertation are not a necessary element of the research. These recommendations are formulated because the author believes that their implementation would improve the state of regulation of lobbying in Lithuania. The recommendations are based on a comprehensive and complex analysis, and follow naturally from the conclusions of the dissertation. The main idea of the recommendations is that *the regulation of lobbying in Lithuania should be developed as an inter-systemic institute of law, ensuring effective functioning of each of the sub-institutes*, and in particular: (i) direct regulation of lobbying established by the public authority must be refined; (ii) indirect regulation of lobbying established by the public authority must be adopted; (iii) promoting the adoption of self-regulation; (iv) adopting the programmatic provisions.

On the basis of the current study, recommendations for improving the regulation of lobbying in Lithuania can be formulated as follows:

1. The direct regulation of lobbying established by the public authority should be refined by:

1.1. Ensuring the sufficiency of the scope of information to be provided on the basis of the regulation. This should be done by (i) removing the exceptions on the circle of subjects of the regulation (Article 1 (3), Article 7 (1) (7) of LLA), (ii) defining the moment when the duty to declare a lobbying activity emerges (by complementing the LLA with a definition of the moment when a lobbying activity ends); (iii) by removing the restrictions for lobbyists to participate in the shaping of legislation (Article 10 (1) of the Law on Lawmaking Foundations, Article 48 (8) of the Statute of Seimas), extending the scope of lobbyists' rights and introducing these rights to the LLA (adding to it the right to obtain permission to organise or co-organise events at the premises of public authority institutions, adding the right to more favorable conditions to give and receive information); (iv) by narrowing the scope of application of the regulation – by removing the administrative decisions from the definition of lobbying activities (Article 2 (3) of the LLA); (v) by raising the upper limit of the administrative fine (up to 25 000 euros for first-time contravention of the regulation, 50 000 euros for repeated contravention).

1.2. Ensuring the sufficiency of the content of information to be provided on the basis of the regulation. This should be done (i) by dropping the requirement to disclose the name, surname, and position of the person who was intended to be influenced by a lobbying activity (Article 12 (2) (6) of LLA), (ii) by obliging the lobbyists to indicate specific provisions of the object of the lobbying activity that were intended to be modified (Article 12 (2) (3) of LLA), (iii) by obliging the lobbyists to specify their lobbying interests (Article 12 (2) (4) of LLA).

1.3. Ensuring the adequacy of the publishing process of information to be provided on the basis of regulation. This should be done by (i) narrowing the discretion of the Chief Official Ethics Commission in the process of information publishing and determining in the LLA that the information to be provided is public, except for data protected under the Law on Personal Data Protection; it is published electronically by the Chief Official Ethics Commission; Chief Official Ethics Commission establishes the procedure for its electronic publication (Article 14 of LLA), (ii) by dismissing the

existing partial legislative footprint of lobbying (Article 5 (3) of Law on Lawmaking Foundations) and supplementing the Law on Lawmaking Foundations with the basics for shaping and publishing a legislative footprint; (iii) by complementing the LLA with the obligation to link declarations of lobbying activities with the legislative footprint.

2. An indirect regulation of lobbying established by the public authority should be adopted:

2.1. Of the mandatory compliance type, based on responsibilities for ethical behaviour applicable to representatives of public authorities during the lobbying processes and/or in respect to lobbying *per se*: (i) by establishing these responsibilities: adherence to the general duties of ethical conduct during the lobbying contact; prohibition to lobby while having mandate of public authority and, for a certain period thereafter, to provide consultations on lobbying and related matters; prohibition to receive remuneration, gifts, and other hospitality provided by lobbyists; obligation to disclose private interests that are related to lobbying; obligation to not discredit the public authorities and/or lobbyists, and to actively contribute to a more positive image of lobbying; (ii) by incorporating the provisions including these responsibilities into Code of Conduct for State Politicians and the Rules of Ethical Conduct for Civil Servants, where it is relevant; (iii) establishing links between the direct and indirect regulation of lobbying: formulating within the abovementioned rules of conduct appropriate norms referring to the LLA; incorporating into the LLA a norm stating that the law is applied in conjunction with lobbying-related provisions of these rules of conduct.

2.2. Of the voluntary compliance type, based on lobbying disclosure guidelines for representatives of public authorities: (i) by establishing recommendations on the content and the minimum extent of the information which should be disclosed, disclosure procedures and terms, provision and publication of this information, and monitoring of implementation of these guidelines; (ii) by passing these guidelines as a separate legal act; (iii) by establishing links between the direct and indirect regulation of lobbying: formulating within the guidelines appropriate norms referring to the LLA; establishing into LLA a duty for the Chief Official Ethics Commission to determine a

procedure for the provision and publication of information disclosed on the basis of these guidelines and an obligation to link this information with declarations of lobbying activities.

3. Adoption of self-regulation should be encouraged by supplementing the LLA with: (i) the requirement for lobbyists to indicate and provide upon registration the relevant code of conduct which the lobbyist is committed to adhere to; (ii) incentives – the regulation should state that, when conditions to exercise lobbyist rights are created, priority is given to lobbyists who are committed to comply with the relevant code of conduct, and also that those lobbyists may become subjects to additional incentives.
4. Programme provisions should be adopted by supplementing the LLA with: (i) an obligation of Parliament to review the regulation (both direct and indirect) every 3 years after the date this obligation enters force; (ii) an obligation of Chief Official Ethics Commission to inform representatives of public authorities, lobbyists, and civil society about the priority issues of the implementation of the regulation that need to be solved, to invite these persons to participate in the process of solving these issues, and to create conditions for such participation, (iii) an obligation of Chief Official Ethics Commission to organize and/or conduct internal and external education on the subject of lobbying and its regulation.

AUTHOR'S PUBLICATIONS ON THE SUBJECT OF THE DISSERTATION

1. AMBRASAITĖ, M. Lobizmo reglamentavimas Lietuvoje ir EBPO standartai. *Teisė*, 2016, vol. 101, pp. 60-78.
2. AMBRASAITĖ, M. Transparency in Accounting and Corporate Governance, Politics, and Law – Towards Improved Regulation of Lobbying (The Case of Lithuania). *Interdisciplinary approach to law in modern social context: 4th international conference of PhD students and young researchers: conference papers*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016, pp. 15-25.
3. AMBRASAITĖ, M. Naujoji Lietuvos lobizmo reglamentavimo ekstrateisinė koncepcija: pokyčiai ir gairės ateičiai. *Politologija*, 2015, 4(80), pp. 4-29.
4. AMBRASAITĖ, M. Правовое регулирования лоббирования в условиях информационного общества. *Проблемы правотворческой и правоприменительной практики в условиях развития информационного общества: сборник научных статей: в 2-ух частях: Часть 1*. Гродно: ГрГМУ, 2015, pp. 187-193.
5. AMBRASAITĖ, M. Институт права: критерии выделения, достаточность и пределы. *Веснік*, 2015, no. 2 (191), pp. 6-15.

PRESENTATIONS AT NATIONAL AND INTERNATIONAL CONFERENCES

1. "Lobizmo pridėtinė vertė ir grėsmės" in TeDi'17 opening conference "Ar visuomenė – dar vienas teismas?" on 3 April, 2017 at the Scholarly Communication and Information Centre of Vilnius University.
2. "Transparency in Accounting and Corporate Governance, Politics, and Law – Towards Improved Regulation of Lobbying (The Case of Lithuania)" in the 4th International conference for PhD students and young researchers "Interdisciplinary Approach to Law in Modern Social Context" on 21–22 April, 2016 at the Faculty of Law at Vilnius University.

3. "Правовое регулирование лоббирования: догоняя прогресс информационного общества" in XVII International scholarly and practical conference "Проблемы правотворческой и правоприменительной практики в условиях развития информационного общества" on 5 March, 2015 at the Faculty of Law at Yanka Kupala State University of Grodno.
4. "Институт права: критерии выделения, достаточность и пределы" in the national scholarly and practical seminar "Законодательная деятельность в Республике Беларусь: доктрина, нормативная модель, практика" on 28 November, 2014 at the Faculty of Law at Yanka Kupala State University of Grodno.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Education:

2013–2017	Doctoral studies at Vilnius University Faculty of Law.
2014–2015	Partial studies at the Faculty of Law, Yanka Kupala State University of Grodno.
2008–2013	Master's degree in law (Applied jurisprudence) at the Faculty of Law, Vilnius University.
2011–2012	Partial studies at the Faculty of Law, V. N. Karazin Kharkiv National University.

Professional experience:

2015–currently	Law clerk at Civil cases division of Vilnius County Court.
2015	Law clerk at the District Court of Vilnius Region.
2013–2014	Lawyer at AAA Law.

Legislative drafting, pedagogical experience, project activity:

- 2013–2014 Member of Working Group on Project of Law on Lobbying Activities of the Republic of Lithuania (preparation of the Draft Law on Amendment of Law on Lobbying Activities of the Republic of Lithuania (new edition) No XIIP-273156).
- 2013–2014 Pedagogical experience in lecturing at the seminars of the theory of law at the Faculty of Law at Vilnius University.
- 2013–2014 Participation in the project "Challenges of Economic Crisis (recession) to the Rule of Law and Human Rights" by the Faculty of Law at Vilnius University.

LOBIZMO REGLAMENTAVIMAS: LIETUVOS ATVEJIS (REZIUMĖ)

Aktualumas ir problematika. Ir Lietuva, ir kitos visuomenės neabejotinai turi poreikį, kad viešosios valdžios sprendimai būtų priimami skaidriai. Tai viena svarbiausių su demokratija ir teisės viešpatavimu siejamų vertybių. Dėl to skaidrumo poreikis iš principo negali mažėti. Nors teisinėje valstybėje tuos sprendimus priima atitinkamus įgaliojimus turinčios viešosios valdžios institucijos, demokratinėje pliuralistinėje visuomenėje⁶⁶ (o tokia konstituciškai yra įsipareigojusi būti⁶⁷ ir skelbiasi esanti ir Lietuva) juos priimant neišvengiamai dalyvauja įvairios interesų grupės⁶⁸. Tas dalyvavimas įgauna labai įvairių formų. Viena vertus, dažnai būtent interesų grupės tiesiogiai praneša arba netiesiogiai signalizuoja viešajai valdžiai apie spręstinas problemas ir paskatina sprendimų rengimą. Kita vertus, interesų grupės siekia daryti poveikį būsimų sprendimų turiniui ir priėmimo procesui. Be to, jos siekia paveikti priimtų sprendimų įgyvendinimą, jo kontrolę ir stebėseną, taip pat galimas korektyvas⁶⁹. Apibendrintai sakoma, kad interesų grupės „užsiima lobizmu“⁷⁰ – daro lobistinę įtaką viešajai valdžiai.

⁶⁶ Čia pliuralistinė visuomenė suprantama bendrąja prasme kaip demokratinė santvarka, toleruojanti įvairių visuomeninių ir kultūrinių sluoksnių interesus, užtikrinanti jiems teisę reikšti savo politinius, visuomeninius bei ekonominius interesus ir dalyvavimą valstybės valdyme, o ne griežtai kaip pliuralizmo doktrina-metodologinis modelis.

⁶⁷ Konstitucijos preambulėje įtvirtinta „atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės“ siekiamybė (Lietuvos Respublikos Konstitucija (suvestinė redakcija aktuali nuo 2006 m. gegužės 26 d.). *Lietuvos Aidas*, 1992, Nr. 220-0).

⁶⁸ Žr. BAUMGARTNER, F. R.; LEECH, B. L. *Basic Interests: The Importance of Groups in Politics and in Political Science*. Princeton: Princeton University Press, 1998; BROWNE, W. P. *Groups, Interests, and US Public Policy*. Washington: Georgetown University Press, 1998; CIGLER, A. J. Interest Groups: A Subfield in Search of an Identity. Iš *Political Science: Looking to the Future*. Evanston: Northwestern University Press, 1991, p. 9–136; MAISEL, L. S.; BERRY, J. M. *The Oxford Handbook of American Political Parties and Interest Groups*. New York: Oxford University Press, 2010; THOMAS, C. S.; HREBENAR, R. J. Interest Groups in the States. Iš *Politics in the American States: A Comparative Analysis*. Washington: CQ, 2004, p. 113–143, etc.

⁶⁹ Žr. BALLA, S. J.; LODGE, M.; PAGE, E. C. *The Oxford Handbook of Classics in Public Policy and Administration*. Oxford: Oxford University Press, 2015; SHAFRITZ, J.; LAYNE, K.; BORICK, CH. *Classics of Public Policy*. New York: Pearson Longman, 2005; etc.

⁷⁰ Iki suformuluojant lobizmo sąvokos apibrėžimą, lobizmas tyrime suvokiamas kaip siekis daryti įtaką viešajai valdžiai.

Ši įtaka visuomet teisiškai vienokiu ar kitokiu mastu reglamentuojama teisės aktais⁷¹. Aptinkamos plačiai varijuojančios lobizmo reglamentavimo atmainos – skiriasi jų kilmė, vektorius⁷², privalomumas, jas sudarančių elementų ir nuostatų turinys, daugelis kitų parametrų. Taip pat labai skirtingas lobistinės veiklos teisinio reguliavimo intensyvumas⁷³. Bet šiaip jau lobizmo reglamentavimas yra neišvengiamas ne mažiau nei pati lobistinė veikla. Tačiau tai savaime nereiškia, jog būtinai esama atskirų teisės aktų (ar santykinai autonomiškų jų dalių), skirtų būtent lobistinei veiklai reglamentuoti. Kai kurios valstybės (bent kol kas) vis dar apsieina be tokio „specializuoto“ teisinio reguliavimo ir apsiriboja vien „bendruoju“, priskirtinu valstybinės⁷⁴, administracinės, finansų, baudžiamosios ir kitoms „tradicinėms“ ordinarinės teisės šakoms⁷⁵. Tokių atskirų teisės aktų (jų dalių) nebuvimas ar „bendrojo“ teisinio reguliavimo nepakankamumas nereiškia, kad atitinkamoje visuomenėje niekas „neužsiima lobizmu“. Lobizmas yra bet kurioje visuomenėje – jei ne šviesoje, tai šešėlyje. O šešėlis – skaidrumo priešingybė.

Svarbiausiu lobizmo reglamentavimo tikslu, *raison d'être*, laikomas lobistinės veiklos skaidrumas⁷⁶. Veiksmingas lobizmo reglamentavimas užtikrina sklandesnius informacijos mainus tarp viešosios valdžios ir interesų grupių, skatina visuomenės į(si)traukimą į viešosios valdžios sprendimų priėmimą ir pilietinės visuomenės plėtrą, sudaro prielaidas siekti aukštesnės teisėkūros kokybės, viešosios valdžios atskaitingumo visuomenei, vadinasi,

⁷¹ Tyrime terminai *teisinis reguliavimas* ir *reglamentavimas* vartojami sinonimiškai.

⁷² Vektoriaus kategorija žymi reglamentavimo kryptį lobistinio santykio kontekste: reglamentavimas gali būti nukreiptas į lobistus ir reguliuoti jų elgesį vykdant lobizmą, arba – į viešosios valdžios atstovus ir reguliuoti jų elgesį kontakto su lobistais metu arba lobizmo *per se* atžvilgiu (žr. Lentelė Nr. 2. Lobizmo reglamentavimo tipai).

⁷³ Šiam lobizmo reglamentavimo parametrai tirti vienos iš reglamentavimo atmainų kontekste yra atliktas plataus masto lyginamasis tyrimas (žr. CHARI, R.; HOGAN, J.; MURPHY, G. *Regulating lobbying: a global comparison*. Manchester: Manchester University Press, 2010).

⁷⁴ Žr. KŪRIS, E. Konstituciniai principai ir Konstitucijos tekstas. *Jurisprudencija*, 2001, Nr. 23(15), p. 62.

⁷⁵ Disertacijos autorei neteko rasti lobizmo reglamentavimo nuostatų, kurios būtų eksplicitiškai įtvirtintos konstitucijose ir/ar konstituciniuose įstatymuose, tačiau pasitaiko atvejų, kai tokios nuostatos randamos konstitucinėje jurisprudencijoje, pavyzdžiui, JAV, kur teisė daryti lobistinę įtaką kildinama iš Konstitucijos pirmosios pataisos ir kai kurių autorių netgi įvardijama konstitucine teise (žr. CARIA, R. The Constitutional Right to Lobby on the Two Sides of the Atlantic: Between Freedom and Democracy. *Cambridge Journal of International and Comparative Law*, 2013, t. 2, Nr. 3, p. 452–478).

⁷⁶ Tyrime atskleista, kad didžiausias tikslumo lygmuo, nurodant pagrindinį viešosios valdžios tiesioginio lobizmo reglamentavimo tikslą, gali būti pasiektas, tokiu tikslu įvardijant lobizmo teisėtumo užtikrinimą. Tačiau lobizmo teisėtumas apima lobizmo skaidrumą, kuris neretai jo turinyje dominuoja.

prisideda prie bendrojo intereso užtikrinimo bei pasitikėjimo viešąja valdžia didinimo. Ir atvirkščiai: paviršutiniškas, giliu lobizmo suvokimu nepagrįstas, nenuoseklus, taigi nekokybiškas ir (kaip neišvengiamas padarinys) neveiksmingas jo reglamentavimas ne tik trukdo išnaudoti viešosios valdžios ir visuomenės konstruktyvios sąveikos potencialą, bet ir skatina jų susvetimėjimą, visuomenės nepasitikėjimą valstybe, jos institucine sistema, politinių sprendimų priėmimu (ne vien ir ne tiek *politics*, bet labiau ir pirmiausia *policy* prasme) ir teise.

Siekdamos viešosios valdžios bei visuomenės sąveikos konstruktyvumo, vis daugiau valstybių stengiasi lobizmą ištraukti iš šešėlio ir įtvirtina atskirą, lobistiniams procesams skirtą, teisinį reguliavimą. To įtvirtinimo formos ir turinys labai nevienodi, tačiau bendra lobizmo reglamentavimo plėtros (tam tikra prasme – ir stiprinimo arba intensyvinimo) tendencija dėl to nesikeičia. Pozityviuoju aspektu⁷⁷ lobizmas reglamentuojamas (būtent jam skirtais teisės aktais ar jų dalimis) šiose ES valstybėse narėse (neskaitant Lietuvos): Airijoje, Austrijoje, Čekijoje, Ispanijoje, Italijoje, Jungtinėje Karalystėje, Kroatijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Nyderlanduose, Prancūzijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje, Suomijoje, Vokietijoje, taip pat visos ES mastu. Iš ES nepriklausančių valstybių šiuo atžvilgiu paminėtinos Australija, Gruzija, Izraelis, JAV, Kanada, Taivanas ir kt.⁷⁸ Esama ir reikšmingų tarptautinių lobizmo reglamentavimo standartų – 2010 m. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (toliau – EBPO)⁷⁹, o 2017 m. Europos Taryba (toliau – ir ET) priėmė rekomendacijas lobizmo

⁷⁷ Teisinis reguliavimas gali būti pozityvusis (apibrėžiant leidžiamo poveikio formas, įtvirtinant atitinkamo veikimo institucinius bei procedūrinius pagrindus ir kt.) arba negatyvusis (uždraudžiant tam tikrą poveikį, kontroliuojant, ar šių draudimų paisoma, nustatant sankcijas ir kt.). Lobizmo reglamentavimu tyrime laikomas tik pozityvusis reglamentavimas.

⁷⁸ Žr. European Parliament. *Regulation of Lobbying Across the EU* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-19]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/595830/EPRS_ATA\(2016\)595830_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/595830/EPRS_ATA(2016)595830_EN.pdf)>; CHARI, R.; HOGAN, J.; MURPHY, G. *Report on The Legal Framework for the Regulation of Lobbying in the Council of Europe Member States* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-10]. Strasbourg: 2011, p. 5–6. Prieiga per internetą: <[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-DEM\(2011\)002-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-DEM(2011)002-e)>.

⁷⁹ *Recommendation of the Council on Principles for Transparency and Integrity in Lobbying C(2010)16* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-04]. Prieiga per internetą: <<http://acts.oecd.org/Instruments/ShowInstrumentView.aspx?InstrumentID=256&Lang=en>>.

reglamentavimo klausimais⁸⁰. Taigi ši reglamentavimo plėtros tendencija reiškia, kad didėja lobizmo kaip teisės instituto reikšmės pripažinimas, o kartu – geriau suvokiamos lobizmo prigimtis ir funkcija bei teisėto, skaidraus lobizmo naudingasis potencialas. Lobizmo, kaip reiškinių, „neištirpdyto“ kituose reiškiniuose, reglamentavimas vis labiau suvokiamas kaip svarbi jo „išskaidrinimo“, „civilizavimo“ priemonė ir net būtina prielaida.

Lietuva ne išimtis. Rengiantis stojimui į ES, 2000 m. birželio 27 d. Seimas⁸¹ priėmė Lobistinės veiklos įstatymą (toliau – LVĮ)⁸². Jis laikytinas lobizmo reglamentavimo Lietuvoje šerdimi⁸³. Iki tol lobistinei veiklai tiesiogiai skirtų nuostatų Lietuvos teisėje nebuvo. Vis dėlto visuotinai (ir iš esmės be išlygų) sutariama, kad LVĮ nustatytas teisinis reguliavimas buvo neveiksmingas⁸⁴. 2017 m. birželio 20 d. Seimas jį išdėstė nauja redakcija⁸⁵, kuri įsigaliojo 2017 m. rugsėjo 1 d. Naujasis reglamentavimas sunkiai skynėsi kelią. Neabejotina, kad jis veikiausiai nebūtų išvydęs dienos šviesos iki šiol, jei ne Lietuvos siekis įstoti į EBPO: viena priėmimo į šią organizaciją sąlygų – lobizmo reglamentavimo suderinimas su minėta EBPO rekomendacija⁸⁶.

Tiesa, naująją LVĮ redakciją buvo pradėta rengti dar 2013 m., taigi dar iki išryškėjant Lietuvos priėmimo į EBPO perspektyvai, atsižvelgiant į bendrą neigiamą tuometinio lobizmo reglamentavimo vertinimą bei reaguojant į Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos (toliau – VTEK) siūlymus jį tobulinti, tačiau šiuos siūlymus taip pat iš dalies skatino išorinis veiksnys – EBPO rekomendacija. Seimo valdybos sprendimu buvo sudaryta darbo grupė tuo metu

⁸⁰ *Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the legal regulation of lobbying activities in the context of public decision making CM/Rec(2017)2* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-20]. Prieiga per internetą: <https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680700a40>.

⁸¹ Čia ir toliau tyrime terminai, kurie apima žodžius „Lietuvos Respublika“, vartojami be minėto žodžių junginio, siekiant teksto sklandumo.

⁸² Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 56-1644.

⁸³ Žr. AMBRASAITĖ, M. Naujoji Lietuvos lobizmo reglamentavimo ekstrateisinė koncepcija: pokyčiai ir gairės ateičiai. *Politologija*, 2015, t. 4, Nr. 80, p. 4–5.

⁸⁴ Žr. AMBRASAITĖ, M. Lobizmo reglamentavimas Lietuvoje ir EBPO standartai. *Teisė*, 2016, t. 101, p. 60.

⁸⁵ Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo Nr. VIII-1749 pakeitimo įstatymas. *TAR*, 2017, Nr. 11067.

⁸⁶ BNS. *Prezidentė pasirašė naująją Lobistinės veiklos įstatymą* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-25]. Prieiga per internetą: <http://lietuvsdiena.lrytas.lt/aktualijos/2017/07/03/news/prezidente-pasirase-naujaji-lobistines-veiklos-istatyma-1842742/?utm_source=lrExtraLinks&utm_campaign=Copy&utm_medium=Copy>.

galiojusio LVĮ pataisoms parengti⁸⁷. Ji 2015 m. sausį parengė ir pristatė LVĮ pakeitimo įstatymo projektą⁸⁸; 2016 m. birželį buvo parengtas ir įregistruotas antrasis projekto variantas⁸⁹. Tarp šių naujojo reglamentavimo variantų bent kiek reikšmingų skirtumų nebuvo. Tačiau projektai keliais svarbiais aspektais skyrėsi nuo tuo metu buvusio reglamentavimo.

Naujojo (2017 m.) lobizmo reglamentavimo ekstrateisinės koncepcijos⁹⁰ analizė leidžia manyti, kad ir siūlomas naujasis teisinis reguliavimas neatitiko kai kurių svarbių Lietuvos poreikių ir negalėjo būti pakankamai veiksmingas⁹¹. Siekiant greitesnio įstojimo į EBPO naujos redakcijos LVĮ priėmimas buvo skubinamas, bet jau pateikiant Seimui atitinkamą projektą buvo aišku, kad jis kai kuriais aspektais neatitiko EBPO rekomendacijos⁹². Be to, priimant įstatymą, kai kurios projekto nuostatos buvo pakeistos. Tam tikros novelos, kurių nebuvo projekte ir kurios buvo ištrauktos į naujosios redakcijos įstatymą, dar mažiau derėjo su EBPO standartais⁹³. Todėl darytina prielaida, kad lobizmo reglamentavimas Lietuvoje vis dar negali, bent dideliu mastu, užtikrinti lobistinių procesų skaidrumo. Tačiau yra pagrindas (atitinkami reglamentavimo pakeitimai) manyti, kad

⁸⁷ Darbo grupės narė buvo ir disertacijos autorė (2013 m. lapkričio 8 d. Lietuvos Respublikos Seimo valdybos sprendimas „Dėl Seimo valdybos 2013 m. birželio 26 d. sprendimo Nr. SV-S-295 „Dėl darbo grupės Lietuvos Respublikos lobizmo įstatymo pakeitimo įstatymo projektui parengti sudarymo“ pakeitimo“ Nr. SV-S-424. TAR, 2014, Nr. 7438).

⁸⁸ Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo Nr. VIII-1749 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-24]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/82863470a2d311e49dedcf791a151bf8?positionInSearchResults=37&searchModelUUID=5252ff09-b848-45e6-888f-4560fe04b8fe>>.

⁸⁹ Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo Nr. VIII-1749 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija) Nr. XIIP-2731(2) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-24]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/01e95ab0295811e6a222b0cd86c2adfc?positionInSearchResults=13&searchModelUUID=5252ff09-b848-45e6-888f-4560fe04b8fe>>.

⁹⁰ Ekstrateisinė lobizmo reglamentavimo koncepcija suprantama kaip nuostatų dėl lobizmo sampratos ir lobistinių procesų tikrovės Lietuvoje visuma, kuria remiantis konstruojamas lobizmo reglamentavimas (žr. AMBRASAITĖ, M. Naujoji Lietuvos lobizmo reglamentavimo ekstrateisinė koncepcija: pokyčiai ir gairės ateičiai. *Politologija*, 2015, t. 4, Nr. 80, p. 6).

⁹¹ Žr. AMBRASAITĖ, M. Naujoji Lietuvos lobizmo reglamentavimo ekstrateisinė koncepcija: pokyčiai ir gairės ateičiai. *Politologija*, 2015, t. 4, Nr. 80, p. 24.

⁹² Žr. AMBRASAITĖ, M. Lobizmo reglamentavimas Lietuvoje ir EBPO standartai. *Teisė*, 2016, t. 101, p. 74.

⁹³ EBPO teigimu, Lietuvos pastangos tobulinti lobistinės veiklos reglamentavimą būtų vertinamos kritiškai, jei LVĮ nebūtų taikomas nevyriausybinėms organizacijoms (Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. *Siūloma tobulinti Lobistinės veiklos įstatymą* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.tm.lt/naujienos/pranesimasspaudai/2563>>), tai ir yra padaryta.

reglamentavimas tapo vertybiškai reikšmingas, t. y. reglamentavime įtvirtinti bei jame implicitiškai glūdintys (jo turinio suponuojami) tikslai atitinka Lietuvos lobizmo realijas ir jų kontekstą.

Labai svarbu ir tai, kad Lietuvos socialinis, politinis ir kultūrinis klimatas nepalankus teisėto lobizmo institucionalizacijai. Teigiama, jog lobizmo teisinis reguliavimas tiesiog atmetamas⁹⁴. Žiniasklaida jį pozicionuoja kaip grėsmę demokratinei visuomenei, tapatina su korupcija, vaizduoja tamsiomis spalvomis⁹⁵. Tai labai prisideda visuomenės sąmonėje „sėkmingai“ įtvirtinant neigiamą lobizmo ir lobistų įvaizdį. Lobizmo sąvoka vartojama sinonimiškai su kvazisąvoka „lubizmas“⁹⁶. *A priori* neigiamas lobizmo vertinimas (vadinasi, ir ydingas šio reiškimo prigimties ir funkcijos suvokimas) būdingas ne tik visuomenei apskritai, bet ir viešosios valdžios atstovams, verslininkams, jo apraiškų pasitaiko ir mokslininkų (net teisės!) pasisakymuose⁹⁷.

Tad Lietuvos padėtis šiuo atžvilgiu gana kebli: nors valstybišku, profesiniu ar akademinu žvilgsniu ne taip sunku išvelgti kokybiško lobizmo reglamentavimo būtinumą ir naudą, atrodo, kad masinė sąmonė būtų kur kas labiau linkusi pritarti ne lobizmo teisinio reguliavimo tobulinimui, bet griežtam lobizmo suvaržymui ar net uždraudimui bei teisiniam persekiojimui. Be to, darytina prielaida, kad įstatymų leidėjas ir vykdomoji valdžia politinės valios tobulinti akivaizdžiai neveiksmingą lobizmo reglamentavimą įgauna tik veikiami (vertinant politiškai, imperatyvių) išorės veiksnių. Tačiau bent šiuo metu nėra aiškių požymių,

⁹⁴ LUKOŠAITIS, A. Lobizmas užsienio šalyse ir Lietuvoje: teisinio reguliavimo ir institucionalizacijos problemos. *Politologija*, 2011, t. 62, p. 34–36.

⁹⁵ Žr. SAVICKAS, E. *Lobizmas Lietuvoje: kada įstatymai – bejėgiai* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-09-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lobizmas-lietuvoje-kada-istatymai-bejegiai.d?id=67718164>>; Versijos. *Lobizmas kaip aukščiausia korupcijos stadija* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-09-05]. Prieiga per internetą: <<http://versijos.lt/lobizmas-kaip-auksciausia-korupcijos-stadija/>>; SYTAS, A. *Lobistų niekas nemėgsta, tad patys lobistai vengia šio vardo* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-09-05]. Prieiga per internetą: <http://lietuvosdiena.lrytas.lt/aktualijos/lobistu-niekas-nemegsta-tad-patys-lobistai-vengia-sio-vardo.htm?utm_source=lrExtraLinks&utm_campaign=Copy&utm_medium=Copy>; etc.

⁹⁶ BILOTAITĖ, A. A. *Bilotaitė. Lobizmas: tarp gandų ir realybės* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-09-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/archive/abilotaite-lobizmas-tarp-gandu-ir-realybes.d?id=59488679>>.

⁹⁷ Žr. NAGELĖ, D. *Teisės ekspertas, Mykolo Romerio universiteto profesorius Alfonsas Vaišvila: Prekyba poveikiu – tas pats lobizmas* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-09-05]. Prieiga per internetą: <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvos_politika/teisės_ekspertas_mykolo_romerio_universite_to_profesorius_alfonsas_vaisvila_prekyba_poveikiu__tas_pats_lobizmas/>.

kad tie išorės veiksniai artimiausioje ateityje duotų naujų impulsų Lietuvos įstatymų leidėjui iš esmės tobulinti lobizmo reglamentavimą (pavyzdžiui, minėtus EBPO ir ES impulsus skiria 17 metų). Padėtį sunkina ir įvairūs lobizmo institucionalizacijai nepalankūs lobizmo specifikos ir konteksto sąlygoti neteisinės prigimties veiksniai.

Visa tai rodo, kad iki pat 2017 m. rugsėjo 1 d., kai įsigaliojo naujosios redakcijos LVĮ, Lietuva neturėjo, o veikiausiai ir dabar neturi tokio lobizmo reglamentavimo, kuris atitiktų ne tik tarptautinius standartus, bet ir pačios Lietuvos darnaus ir tvaraus vystymosi interesus. Būtinumas numatyti, kur link turėtų krypti šis reglamentavimas (kurio svarba, nepaisant politinės valios ir įstatymų leidėjo conceptualaus pasirengimo stokos, autorės nuomone, nereikėtų abejoti), lemia šio disertacinio tyrimo aktualumą ir atskleidžia jo problematiką.

Naujumas. Lobizmui ir jo reglamentavimui Lietuvos teisės mokslininkai dėmesio beveik neskiria. Išskyrus vieną kitą publikaciją, svarbiausi šiai problematikai skirti moksliniai darbai paskelbti politikos mokslininkų. Kaip minėta, naujosios redakcijos LVĮ Seimo priimtas 2017 m. birželio 20 d. ir įsigaliojo tą pačių metų rugsėjo 1 d. Suprantama, kad tuo metu, kai baigta rašyti ši disertacija, 2017 m. rugsėjį, nei Lietuvos, nei užsienio teisės literatūroje dar nebuvo paskelbta nė vieno naujojo Lietuvos lobizmo reglamentavimo tyrimo. Situacija nepakito ir 2018 m. birželį, kada, kaip bus atskleista, paskutinį kartą buvo atnaujinti duomenys apie disertacijos objektą. Tad šiuo atžvilgiu disertacija yra itin nauja. Pati disertacijos autorė yra paskelbusi darbų, skirtų naujosios redakcijos LVĮ projektams⁹⁸, bet tai, kiek žinoma, yra vienintelės šiems dalykams skirtos mokslinės publikacijos.

Kita vertus, rašant disertaciją neabejotinai teko remtis ankstesnio Lietuvos lobizmo reglamentavimo tyrimais. Jų aktualumą nulėmė ne vien tai, kad nagrinėjant lobizmo teisinio reguliavimo problemą būtų neleistina apeiti šio reguliavimo raidą, bet ir dėl to, kad tas reguliavimas tam tikra apimtimi nepakito ir LVĮ išdėsčius nauja redakcija. Ankstesniam

⁹⁸ Žr. AMBRASAITĖ, M. Naujoji Lietuvos lobizmo reglamentavimo ekstrateisinė koncepcija: pokyčiai ir gairės ateičiai. *Politologija*, 2015, t. 4, Nr. 80, p. 4–29; AMBRASAITĖ, M. Transparency in Accounting and Corporate Governance, Politics, and Law – Towards Improved Regulation of Lobbying (The Case of Lithuania). *Interdisciplinary approach to law in modern social context: 4th international conference of PhD students and young researchers: conference papers*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016, p. 15–25; AMBRASAITĖ, M. Lobizmo reglamentavimas Lietuvoje ir EBPO standartai. *Teisė*, 2016, t. 101, p. 60–78.

teisiniam reguliavimui Lietuvos mokslo literatūroje skirta šiek tiek publikacijų⁹⁹, tačiau jų skaičius vis dėlto nepakankamas, neatitinka nei lobizmo kaip teisinės problemos svarbos, nei juo labiau to vaidmens, kurį lobizmui (labai iškreiptai) priskiria masinė sąmonė. Be to, didžiojoje dalyje publikacijų apsiribojama tik vienu kitu lobizmo, kuris yra daugiasluoksnis ir itin turiningas reiškiny, aspektu, o lobizmo reglamentavimas Lietuvoje analizuojamas beveik neperžengiant teisės ir kitus socialinius mokslus skiriančių ribų. Šiuo atžvilgiu reikšmingi minėtų trūkumų neturintys A. Lukošaičio straipsnis „Lobizmas užsienio šalyse ir Lietuvoje: teisinio reguliavimo ir institucionalizacijos problemos“¹⁰⁰ ir „Transparency International“ Lietuvos skyriaus tyrimas „Politikos užkulisiai. Lobizmo (ne)skaidrumas Lietuvoje“¹⁰¹, kuriuose iki 2017 m. rugsėjo 1 d. Lietuvoje buvęs lobizmo reglamentavimas nagrinėjamas kompleksiskai.

Užsienio autoriai lobizmui Lietuvoje ir jo reglamentavimui skiria dėmesio tik epizodiškai¹⁰². Tačiau jų darbai tyrimui svarbūs dėl juose pateikiamos lobizmo teisinio

⁹⁹ Žr. ANDRIKIENĖ, L., *et al.* *Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002; GELEŽEVIČIUS, R. Lobizmo teisinis reguliavimas ir institucionalizacija Lietuvoje: pirmojo dešimtmečio išdavos ir pamokos. *Socialinių mokslų studijos*, 2013, t. 5, Nr. 1, p. 177–191; MAČIUS, R., *et al.* *Lobistinė veikla: vadovas nevyriausybinėms organizacijoms*. Vilnius: Paramos fondas Europos socialinio fondo agentūra, 2009; RAGAUSKAS, P. Apie prielaidas neveikti lobistinės veiklos teisiniam reglamentavimui Lietuvoje. *Teisės problemos*, 2011, Nr. 3(73), p. 77–100; RASIMAVIČIUS, B. Lobizmo institucijos problemos Lietuvoje. *Justitia*, 2001, Nr. 4–5, p. 40–41; SLAVICKAITĖ, L.; VAIDELYTĖ, E. 2000–2013 m. lobizmo ir lobistinės veiklos tendencijos Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 2014, t. 13, Nr. 1, p. 124–135; SNIEŠKUS, E. Lobizmo įtaka viešojo valdymo institucijoms. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos: Ernesto Galvanausko tarptautinė mokslinė konferencija*, 2004, Nr. 4, p. 235–241; ERSTIKYTĖ, I. E. Lobizmas: iliuzijos ir tikrovė. *Justitia*, 2002, Nr. 5–6, p. 15–16.

¹⁰⁰ LUKOŠAITIS, A. Lobizmas užsienio šalyse ir Lietuvoje: teisinio reguliavimo ir institucionalizacijos problemos. *Politologija*, 2011, t. 62, p. 4–42.

¹⁰¹ MRAZAUSKAITĖ, R.; MURAVJOVAS, S. *Politikos užkulisiai. Lobizmo (ne)skaidrumas Lietuvoje*. Vilnius: „Transparency International“ Lietuvos skyrius, 2015.

¹⁰² Žr. WISZOWATY, M. M. Legal Regulation of Lobbying in New Member States of the European Union. Iš *Participation of Civil Society in New Modes of Governance – The Case of the New EU Member States: Part 2 – Questions of Accountability*. Bremen: Forschungstelle Osteuropa, 2006, p. 46–57; KALNIŅŠ, V. *Parliamentary Lobbying between Civil Rights and Corruption. An insight into lobbying practice in Latvia and recommendations for Saeima*. Riga: Centre for Public Policy PROVIDUS, 2005, p. 53–56; CHARI, R.; HOGAN, J.; MURPHY, G. *Regulating lobbying: a global comparison*. Manchester: Manchester University Press, 2010, p. 71–76; CHARI, R.; HOGAN, J.; MURPHY, G. *Report on The Legal Framework for the Regulation of Lobbying in the Council of Europe Member States* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-10]. Strasbourg: 2011, p. 17–20. Prieiga per internetą: <[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-DEM\(2011\)002-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-DEM(2011)002-e)>;

MCGRATH, C. The development and regulation of lobbying in the new member states of European Union. *Journal of Public Affairs*, 2008, t. 8, Nr. 1–2, p. 15–32. P. 24–25; OECD. *Lobbyists, Government and Public*

reguliavimo lyginamosios analizės¹⁰³, taip pat dėl to, kad ne viename iš jų formuluojami lobizmo reglamentavimo teoriniai pagrindai ir išskiriami reglamentavimo modeliai ir/arba pagrindiniai elementai¹⁰⁴. Šiame kontekste ypač svarbūs yra R. Chari, J. Hogano, G. Murphy'io ir V. Kalniņšo tyrimai.

Tyrime neapsiribojama vien teisine dogmatika, bet nagrinėjamas ir lobizmo fenomenas *per se*, esamo reglamentavimo veiksmingumo vertinimą ir didesnio veiksmingumo siekį siejant su nuodugniu lobizmo pažinimu. Rašant tokį darbą buvo būtina apžvelgti lobizmo tyrimus, atliktus remiantis ne teisės, bet kitų mokslų metodikomis. Lietuvos mokslinėje literatūroje nėra plačiai nagrinėjamas ne vien lobizmo reglamentavimas, bet ir pats lobizmas. Išsamesnių lobizmo reiškiniui skirtų publikacijų esama vos keletu¹⁰⁵.

Trust: Promoting Integrity by self-regulation. Paris: OECD Conference Centre, 2009, p. 36; OECD. *Lobbyists, Government and Public Trust, Volume 2: Promoting Integrity through Self-regulation*. Paris: OECD Publishing, 2012, p. 61–62; CHARI, R.; HOGAN, J.; MURPHY, H. Walking in Sunshine, or Away From It? Creating a Unified Transparency Index. *Working Paper*, 2012, p. 5; KALNIŅŠ, V. *Transparency in Lobbying: Comparative Review of Existing and Emerging Regulatory Regimes* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-17]. Riga: Centre for Public Policy PROVIDUS, 2011. Prieiga per internetą: <<http://pasos.org/past-pasos-projects/>>; MIHUŲ, L. Lobbying in The United States and European Union: new Developments in Lobbying Regulation. *Romanian Journal of European Affairs*, 2008, t. 8, Nr. 4, p. 11.

¹⁰³ Žr. GRIFFITH, G. *The Regulation of Lobbying*. Sydney: NSW Parliamentary Library Research Service, 2008; FLANNERY, P. Lobbying regulation in EU: A comparison with the USA & Canada. *Social and Political Review*, 2010, Nr. 20, p. 70–78; CHARI, R.; MURPHY, G. *Examining and Assessing the Regulation of Lobbyists in Canada, the USA, the EU institutions, and Germany: A Report for the Department of the Environment, Heritage and Local Government* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-10]. Dublin: 2006. Prieiga per internetą: <http://transparency.ie/sites/default/files/2006_Registration_of_Lobbyists.pdf>; MALONE, M. M. *Regulation of Lobbyists in Developed Countries. Current Rules and Practices*. Dublin: Institute of Public Administration, 2004; OECD. *Lobbyists, Government and Public Trust, Volume 1: Increasing Transparency through Legislation*. Paris: OECD Publishing, 2009; OECD. *Lobbyists, Governments and Public Trust, Volume 3: Implementing the OECD Principles for Transparency and Integrity in Lobbying*. Paris: OECD Publishing, 2014; kt.

¹⁰⁴ Žr. CHARI, R.; HOGAN, J.; MURPHY, G. *Regulating lobbying: a global comparison*. Manchester: Manchester University Press, 2010; KALNIŅŠ, V. *Parliamentary Lobbying between Civil Rights and Corruption. An insight into lobbying practice in Latvia and recommendations for Saeima*. Riga: Centre for Public Policy PROVIDUS, 2005; PROSS, A. P. *Lobbying: Models for Regulation*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2007.

¹⁰⁵ Žr. MAČIUS, R. *Lobistinė veikla: vadovas nevyriausybinėms organizacijoms*. Vilnius: Paramos fondas Europos socialinio fondo agentūra, 2009; GELEŽEVIČIUS, R. *Interesų grupės ir lobizmas: mokomasis metodinis leidinys*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004; SNIEŠKUS, E. Lobizmo įtaka viešojo valdymo institucijoms. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos: Ernesto Galvanausko tarptautinė mokslinė konferencija*, 2004, Nr. 4, p. 235–241; ANDRIKIENĖ, L. *Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002; SLAVICKAITĖ, L.; VAIDELYTĖ, E. 2000–2013 m. lobizmo ir lobistinės veiklos tendencijos Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 2014, t. 13, Nr. 1, p. 124–135.

Paradoksalu, bet lobizmas Lietuvoje sulaukia dar menkesnio mokslininkų dėmesio nei jo teisinis reguliavimas. Šį trūkumą kompensuoja gausūs užsienio autorių lobizmo ar atskirų jo aspektų tyrimai. Išskirtinę reikšmę turi R. van Schendeleno¹⁰⁶, C. S. Thomaso, R. J. Hrebenaro¹⁰⁷, L. W. Milbratho¹⁰⁸ darbai.

Apibendrinant pasakytina, kad nei Lietuvos, nei užsienio mokslinėje literatūroje kol kas nebuvo pateikta konceptualios lobizmo teisinio reguliavimo Lietuvoje analizės, lobizmo teisinis reguliavimas Lietuvoje tirtas tik fragmentiškai, o šiuo metu galiojantis – visiškai netirtas. Todėl šio disertacinio tyrimo tema neabejotinai yra nauja. Šį jo, kaip teisinio tyrimo, naujumą dar sustiprina jo tarpdiscipliniškumas bei kompleksiskumas. Disertacija – pirmas Lietuvoje tokio masto tyrimas, kuriame kompleksiskai ir išsamiai išnagrinėti lobizmo teoriniai ir bihevioristiniai¹⁰⁹ aspektai, lobizmo reglamentavimo teoriniai pagrindai ir relevantiškas užsienio subjektų ir tarptautinis reglamentavimas, pristatytos originalios lobizmo reglamentavimo teorijos įžvalgos bei atliktas *sistemini*s Lietuvos lobistinių procesų, jų reglamentavimo ir jo įgyvendinimo tyrimas. Taigi, disertacinis tyrimas yra naujas tiek kiekybiniu, tiek kokybiniu aspektais.

¹⁰⁶ Žr. SCHENDELEN, R. *National Public and Private EC Lobbying*. Aldershot: Dartmouth, 1993; SCHENDELEN, R. *Machiavelli in Brussels – The Art of Lobbying the EU*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2002; SCHENDELEN, R. *Managing Government Relations in European Union*. Iš *The Handbook of Public Affairs*. Sudarytojai P. Harris ir C. S. Fleisher. London: Sage Publications Ltd., 2005, p. 201–214; *etc.*

¹⁰⁷ Žr. THOMAS, C. S. *Lobbyists: Definitions, Types and Varying Designations*. Iš *Research Guide to U. S. and International Interests Groups*. Westport: Praeger Publishers, 2004, p. 151–154; HREBENAR, R. J.; THOMAS, C. S. *Bendroji lobistinės veiklos samprata*. Iš *Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos*. Sudarytoja L. Andrikienė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 27–49; *etc.*

¹⁰⁸ Žr. MILBRATH, L. W. *The Washington Lobbyists*. Chicago: Rand McNally, 1963; MILBRATH, L. W. *Lobbying*. Iš *International Encyclopedia of the Social Sciences*. New York: The Macmillan Company & the Free Press, 1968; *etc.*

¹⁰⁹ Lobizmo bihevioristiniai (ne *bihevioralistiniai*) aspektai suprantami kaip pagrindinių reikšminių grupių – visuomenės, žiniasklaidos, viešosios valdžios ir lobistų – elgesio lobistiniame santykiyje ar kito su lobizmu susijusio elgesio aspektai (KEREVIČIENĖ, J. *Pedagoginės psichologijos užrašai*. Mokomoji knyga aukštųjų mokyklų studentams [interaktyvus. Žiūrėta 2017-10-15]. Kaunas, 2014, p. 15. Prieiga per internetą: <http://www.knf.vu.lt/dokumentai/failai/katedru/germanu/vukhf_Kereviciene_Pedagogines_psichologijos_u_zrasai.pdf>; BAUM, W. M. *Understanding Behaviorism: Behavior, Culture, and Evolution*. New York: John Wiley & Sons, Inc., 2017, p. 15; STOSKUS, M. *Politinės filosofijos ir politikos mokslo disciplinos: priešiškus, bendradarbiavimas ar ignoravimas? Coactivity: Philosophy, Communication*, 2016, t. 24, Nr. 1, p. 66; GUY, J. J. *People, Politics and Government: A Canadian Perspective*. Ontario: Pearson Education Canada, p. 58).

Reikšmė. Tyrimas yra reikšmingas (i) mokslinei, (ii) studijų proceso ir (iii) praktinei plotmėms. Disertacija gali tapti atskaitos tašku konkrečių lobizmo ir/ar jo reglamentavimo aspektų tyrimams. Originaliosios tyrimo išvalgos lobizmo reglamentavimo teorijos rėmuose (reglamentavimo tipų išskyrimo prieiga, vertybinės orientacijos ir (tarpsisteminio¹¹⁰) teisės instituto deskriptyvieji ir preskriptyvieji aspektai) laikomos indėliu, formuojant lobizmo reglamentavimo teorinius pagrindus. O tai aktualu ne tik Lietuvos kontekste. Disertacija gali būti įdomi užsienio tyrėjui ir dėl to, jog suteikia išsamių žinių apie lobizmo reglamentavimą Lietuvoje (lyginamosios analizės tikslais).

Pasižymėdama aukščiau nurodytomis kokybinėmis savybėmis disertacija gali tapti lobizmo ir/ar jo reglamentavimo studijų šaltiniu. Ji pritaikoma ne tik teisės studijų procese – gali būti naudinga ir politikos mokslų, viešojo administravimo studentams (ypač atsižvelgiant į menką publikacijų lobizmo klausimais Lietuvoje kiekį). Tyrimas taip pat pritaikomas praktiškai. Suformuluotos konkrečios ir išsamios rekomendacijos Lietuvos lobizmo reglamentavimui tobulinti. Formuluojant šias rekomendacijas identifikuoti, apibrėžti ir išanalizuoti net keturi pagrindiniai Lietuvos lobizmo reglamentavimo reformos pasiūlymai. Tai yra labai patogus karkasas atrasti ir apsibrėžti savąją reguliacinę poziciją ir tam įstatymų leidėjui, kuris nepritaria disertacijos rekomendacijoms.

Tyrimo kontekste identifikuotos trys pagrindinės kategorijos – tai lobizmas (politologinė), reglamentavimas (teisinė) ir Lietuva (geografinė). Jas pasitelkus apibrėžiamas ir atskleidžiamas **tyrimo objektas**. Šių kategorijų sankirta yra lobizmo reglamentavimas Lietuvoje. Tai lemia, kad šis reglamentavimas ir jo įgyvendinimas yra tyrimo objektas. Iš objekto formuluotės matyti, jog jis yra vienas, bet nevienalytis. Tai reiškia, kad objektas savyje talpina daugiau, nei tiesiogiai nurodo jo ekspllicitinė išraiška, t. y. apima keletą tyrimo dalykų, kuriuos būtina išnagrinėti, siekiant tinkamo objekto ištyrimo.

¹¹⁰ Pripažįstama, kad teisinis pliuralizmas yra neišvengiamas reiškinys – vienoje visuomenėje vienu metu koegzistuoja keletas teisinių sistemų, jos persidengia, konkuruoja tarpusavyje. Be valstybinės teisės galima ir nevalstybinė, aptinkamos įvairios jos apraiškos, pavyzdžiui, bažnytinė teisė, savireguliacija *etc.* (ŠIMASIUS, R. *Teisinis pliuralizmas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 8–9, 83–107). Šiame kontekste tarpsisteminis teisės institutas suprantamas kaip toks, kurį sudarančios nuostatos yra paplitusios po kelias teises sistemas, lobizmo reglamentavimo atveju – po viešosios valdžios įtvirtintą ar valstybinę teisę ir lobistų profesionalų bendruomenių savireguliaciją.

Apibūdinant tyrimo objektą – lobizmo reglamentavimą Lietuvoje ir jo įgyvendinimą, būtina paminėti, jog jis yra labai naujas. LVĮ pataisos įsigaliojo vos 2017 m. rugsėjo 1 d. Tad nors disertacija baigta rašyti 2017 m. rugsėjį, siekiant aktualizuoti tyrimą, duomenys apie disertacijos objektą atnaujinti 2018 m. birželį¹¹¹. Atsižvelgiant į tai, reglamentavimo įgyvendinimas tiriamas tiek, kiek tai leidžia vis dar negausūs duomenys apie jį. Todėl (įvertinus objekto naujumą ir siekiant tyrimo išsamumo) taip pat tiriami ir relevantiški ankstesniojo reglamentavimo įgyvendinimo duomenys, atliekamas įgyvendinimo ateities (angl. *prospective*) vertinimas.

Minėta, jog norint tinkamai ištirti objektą būtina **tyrimo dalykų** analizė. Tyrimo dalykus, kaip ir jo objektą, implikuoja aukščiau nurodytos kategorijos ir jų sąlyginė reikšmė. Teisinio tyrimo kontekste mažiausiai pažini ir daugiausia lemianti yra lobizmo kategorija, todėl tyrimo dalykų išskyrimą nulemia būtent ji. Atitinkamai šio tyrimo dalykai yra lobizmo kategorijos sankirtos su dviem likusiomis. Pirmasis dalykas¹¹² yra lobizmo ir Lietuvos sankirta, t. y. lobistiniai procesai Lietuvoje, antrasis – lobizmo ir reglamentavimo sankirta, t. y. lobizmo reglamentavimas, tai apima lobizmo reglamentavimo teorinius pagrindus ir atrinktų užsienio subjektų, supranacionalinio ir tarptautinio lygmens lobizmo reglamentavimą (EBPO, ET, ES, JAV, Lenkijos, Jungtinės Karalystės ir Australijos). Išskirtas ir trečiasis tyrimo dalykas – tai lobizmo samprata, apimanti teorinius ir biheavioristinius reiškinių aspektus. Poreikį išskirti trečiąjį dalyką lėmė lobizmo kaip reiškinių suvokimo komplikotumas ir menkas jo pažinimas ne tik teisinio tyrimo kontekste, bet ir akademinėje sferoje *per se*, ir ypač – Lietuvos visuomenėje.

Tyrimo dalykai nagrinėjami tokia apimtimi ir tokiu gyliu, kiek tai būtina tinkamam objekto ištyrimui. Žvelgiant iš šios perspektyvos, tyrimo dalykų analizė gali būti laikoma objekto tyrimo metodinėmis prielaidomis. Šių metodinių prielaidų reikšmė disertacinio tyrimo kontekste yra fundamentali, be jų tyrimas apsiribotų dogmatine teisės analize, kiltų

¹¹¹ Be minėtų duomenų 2018 m. birželį yra atnaujinta ir informacija apie Lietuvos narystę EBPO.

¹¹² Čia pateiktas tyrimo dalykų eiliškumas nelemia jų analizės disertacijoje sekos, jis yra sąlygotas tyrimo dalykų išskyrimo logikos, yra aktualus išimtinai identifikuojant šiuos dalykus bei atskleidžiant jų turinį.

grėsmė tyrimui atitrūkti nuo tikrovės. Taigi, tyrimo dalykai išskirti ir nagrinėjami siekiant disertacinio tyrimo turiningumo bei kuo aukštesnio jo išvadų patikimumo.

Tyrimo tikslas – atlikti lobizmo reglamentavimo ir jo įgyvendinimo Lietuvoje kritinę analizę. Kritinės analizės kategorija šiuo atveju apima minėto reglamentavimo ir jo įgyvendinimo ištyrimą, įvertinimą ir rekomendacijų reglamentavimo tobulinimui teikimą.

Siekiant įgyvendinti šį tikslą, tikrinama **hipotezė**, jog Lietuvos lobizmo reglamentavimas yra vertybiškai reikšmingas (pozityvusis dėmuo), tačiau neveiksmingas (negatyvusis dėmuo). Tyrime teisės veiksmingumas suprantamas kaip jos rezultatyvumas, t. y. siektų tikslų ir pasiektų rezultatų santykis, artėjimas prie siektų tikslų, vertinamas daugiau kokybiniais kriterijais. Veiksmingumas taip pat gali būti suprantamas kaip teisės efektyvumas, pasiektų rezultatų ir sąnaudų santykis¹¹³, tačiau disertacijoje šis veiksmingumo aspektas nėra tiriamas, minėti terminai nevertojami sinonimiškai. Dėl socialinių mokslų specifikos nulemto metodinio ribotumo veiksmingumas negali būti išmatuotas visiškai tiksliai. Todėl atitinkamai (t. y. siekiant kuo aukštesnio tikslumo lygmens) lobizmo reglamentavimo Lietuvoje veiksmingumas vertinamas tiriant, ar reglamentavimas užtikrina 4 pagrindinius aspektus, susijusius su jo pagrindu teikiama ir publikuojama informacija¹¹⁴:

1. Informacijos masto pakankamumą.
2. Informacijos turinio pakankamumą.
3. Informacijos teikimo tinkamumą.
4. Informacijos publikavimo tinkamumą.

Reglamentavimui esant santykinai naujam ir siekiant išvengti paklaidų, vertinama ir pereinamojo laikotarpio įtaka.

Siekiant tyrimo tikslo, įgyvendinami šie **uždaviniai**:

1. Atskleisti lobizmo sampratą ir atriboti lobizmą nuo su juo siejamų reiškinių, išanalizuoti lobizmo reglamentavimui ir jo įgyvendinimui aktualius lobizmo aspektus, iširti Lietuvoje vykstančius lobistinius procesus.

¹¹³ ŠIMAIŠIUS, R. Teisėkūra ir teisės socialinis veiksmingumas. *Jurisprudencija*, 2004, Nr. 54(46), p. 63–64, 71–72.

¹¹⁴ Šie aspektai yra lobizmo reglamentavimo Lietuvoje tikslo – lobizmo skaidrumo užtikrinimo – faktinės raiškos sritys.

2. Išgryninti lobizmo reglamentavimo teorinius pagrindus, išanalizuoti atrinktą užsienio subjektų ir tarptautinio lygmens lobizmo reglamentavimą, nustatyti vyraujančias tendencijas, atskleisti jų turinį.
3. Išnagrinėti lobizmo reglamentavimo Lietuvoje raidą, galiojantį reglamentavimą ir jo įgyvendinimą.
4. Įvertinti lobizmo reglamentavimo Lietuvoje vertybinę relevanciją ir veiksmingumą, nustatyti jo neveiksmingumą sąlygojančius veiksniai.
5. Suformuluoti ir pateikti rekomendacijas lobizmo reglamentavimo Lietuvoje tobulinimui.

Tyrimo **ginamieji teiginiai** yra:

1. Lobizmas siejamas su įvairiais poveikio darymo būdais. Tai apsunkina jo suvokimą, todėl lobizmą būtina nuo jų atiboti. Tam tinkamas instrumentas – bendroji politologinė lobizmo sąvoka, kurios pagrindu gali būti formuluojama teisinė ar bet kuri kita specialioji dalinė jo sąvoka. Esminis skiriamasis lobizmo bruožas – netradicinių, t. y. neinstitucionalizuotų, neformalių, klasikinei diplomatijai artimų metodų taikymas. Lobizmas vertinamas neigiamai, tačiau jis yra iš esmės vertybiškai neutralus.
2. Lobizmas Lietuvoje neintensyvus, jo praktikos primityvios. Tai lemia tiek lobizmo specifikos, tiek konteksto, įskaitant ir teisinius, veiksniai. Iš jų išsiskiria itin negatyvus konvencinis požiūris į lobizmą, lobistų bendruomenės nebuvimas. Šie ir susiję faktoriai nepalankūs teisėto lobizmo institucionalizacijai.
3. Lobizmo reglamentavimas pasižymi didele įvairove. Tai lemia, kad jo klasifikavimas, skiriant modelius, pasiteisina klasifikuojant tik aiškiai apibrėžtą, menkai varijuojančią reglamentavimo apraiškų dalį. Todėl reikalinga lankstesnė prieiga. Toks poreikis gali būti patenkintas skiriant ir apibrėžiant reglamentavimo tipus bei pagrindinius jo elementus.
4. Lobizmo reglamentavimo analizė leidžia bendrais bruožais identifikuoti tam tikras tendencijas. Jos susijusios su reglamentavimo tikslų ir turinio santykiu bei reglamentavimo atmainų daugetu ir jų sąveikos ypatumais. Siekiant tai sukonkretinti,

pagrįsta tirti šias tendencijas per teisinio reguliavimo tikslų ir (pozityviosios) teisės sistemos kategorijų prizmę.

5. Lobizmo reglamentavimas Lietuvoje vystėsi netolygiai, esminius reglamentavimo proveržius katalizavo išorinės jėgos. Nors šis reglamentavimas yra teisės institutas ir tai atskleidžia jo sąlyginį savarankiškumą teisės sistemoje, reglamentavimą sudaro vos viena jo atmaina. Lobistai reglamentavimą įgyvendina vangiai, registracija ir reglamentavimo pagrindu teikiamos informacijos srautas neintensyvūs.
6. Po 2017 m. LVĮ pataisų reglamentavimo vertybiniu akcentu tapo lobizmo skaidrumas. Tai atitinka Lietuvos poreikius. Tačiau kiti lobizmo reglamentavimo parametrai verčia abejoti jo veiksmingumu. Ne visos reglamentavimo tikslo raiškos sritys vienodai užtikrinamos, menčiau – teiktinos informacijos masto ir turinio pakankamumas. Tai daugiausia lemia negebėjimas teisinėmis priemonėmis eliminuoti ar redukuoti neteisinius reglamentavimo neveiksmingumą sąlygojančius veiksnius.

Atliekant tyrimą naudotasi gausiais **šaltiniais**, kuriuos galima sąlygiškai suskirstyti į teisinius ir neteisinius¹¹⁵. Teisiniai šaltiniai apima Lietuvos, tarptautinio ir supranacionalinio lygmens tyrimui atrinktų užsienio valstybių teisės aktus, *travaux preparatoires*, jurisprudenciją, teisės taikymo aktus bei kitus teisės aktų įgyvendinimo duomenis, teisės doktriną, kitus teisinius ir/ar tarpdisciplininius tyrimus, turinčius teisės elementą lobizmo reglamentavimo ir/ar artimai susijusiose srityse. Teisinių šaltinių kontekste dėl ypatingos reikšmės išsiskiria galiojanti ir ankstesnės LVĮ redakcijos, LVĮ projektai bei įstatymo rengimo medžiaga, VTEK ir teismų sprendimai, priimti taikant (ir) LVĮ, Lobistų etikos kodeksas ir kiti Lietuvos teisės aktai, apimantys lobizmo reglamentavimo nuostatas. Taip pat disertacijoje daug dėmesio skiriama kitų LVĮ (tiek galiojančios, tiek ankstesnių redakcijų) bei susijusių teisės aktų įgyvendinimo, t. y. VTEK LVĮ pagrindu renkamų ir analizuojamų lobistų registracijos bei lobistų pateiktų ataskaitų ir deklaracijų, duomenų analizei.

Neteisinių šaltinių grupę sudaro šaltiniai apie lobizmą ir susijusius aspektus, t. y. apimantys informaciją apie lobistus, jų bendruomenes, požiūrį į lobizmą, lobistinių procesų

¹¹⁵ Tyrime, darant takoskyrą tarp teisinių ir neteisinių, neteisiniai reiškia tokius objektus, kurių kilmė yra anapus teisės ribų (angl. *extralegal*).

ir jų konteksto ypatumus Lietuvoje ir užsienyje (aktualia apimtimi), specialioji literatūra lobizmo ir susijusiais klausimais. Čia itin svarbiais laikomi šaltiniai, kuriuose užfiksuoti Lietuvos lobistų pasisakymai, duomenys apie lobistų paplitimą, sritis, kuriose jie veikia, jų taikomus metodus bei kiti duomenys, atskleidžiantys Lietuvoje vykstančių lobistinių procesų specifika ir jų kontekstą.

Tyrimo struktūrą sudaro trys dalys: pirmoji dalis skirta lobizmo sampratos ir lobistinių procesų Lietuvoje analizei (iš esmės politologinė), antroji – lobizmo reglamentavimo kaip tokio nagrinėjimui (teisėtyrinė), trečioji – lobizmo reglamentavimo ir jo įgyvendinimo Lietuvoje tyrimui (teisėtyrinė). Tai, jog buvo suformuota būtent tokia tyrimo struktūra, nulėmė keli aspektai: (i) tyrimo objekto specifika, metodika bei tyrimo eigos logika, (ii) siekis, kad tyrimą būtų kuo lengviau ir paprasčiau suprasti. Todėl pirmose dviejose struktūrinėse dalyse nagrinėjami tyrimo dalykai ir ši analizė, kaip minėta, sudaro objekto tyrimo metodines prielaidas, o trečiojoje dalyje tiriamas disertacijos objektas. Žinoma, galimas ne vienas alternatyvus disertacijos struktūros variantas.

Bet kuri tyrimo struktūra turi savo privalumų ir trūkumų, tačiau pasirinkta struktūra, disertacijos autorės vertinimu, yra aiškiausia turinio požiūriu, užtikrina didesnę tyrimo nuoseklumą, sudaro prielaidas išvengti nereikalingų informacijos pasikartojimų, perteklinės medžiagos. Disertacijoje lengva orientuotis: jei norima prisiminti vieną ar kitą bendresnę aspektą lobizmo ar jo reglamentavimo *per se* klausimu, lengva juos rasti. Tokia struktūra leidžia kalbėti ir apie metodinį aiškumą – nors disertacija turi ryškų tarpdiscipliniškumo elementą, teisinės ir kitos prigimties tyrimo vykdymas yra aiškiai atriboti. Taip pat dera pažymėti, jog tiek kiekvienos iš disertacijos dalių, tiek visos disertacijos kontekste pradedama nuo bendriausio pobūdžio klausimų nagrinėjimo, o baigiama konkrečiausių tyrimu. Toks tyrimo išdėstymas yra gana konvencinis socialinių mokslų kontekste, todėl vėlgi padeda lengviau ir greičiau suprasti tyrimą.

Metodika ir tyrimo eiga¹¹⁶. Atsižvelgiant į tyrimo metodikos gausą, disertacijos nevienalytiškumą ir apimtį, tyrimo metodika aprašoma ne izoliuotai, o tyrimo eigos

¹¹⁶ Tyrime laikomasi pozicijos, jog metodo, metodikos ir metodologijos terminai žymi kokybiškai skirtingas sąvokas. Metodas suprantamas kaip tikrovės pažinimo ir pertvarkymo būdas, metodika – kaip metodų visuma,

kontekste. Taip identifikuojama ne tik metodų, taikytų atliekant tyrimą, visuma, bet ir platesnis tyrimo vykdymo paveikslas, esantis nuodugnesnio disertacinio tyrimo suvokimo prielaida. Tyrimo, jo metodikos bei vykdymo eigos formulavimo ir apibrėžimo atskaitos taškas – pažiūra į teisę kaip į socialinės inžinerijos priemonę, kuri turi būti vertinama funkcionaliai, t. y. pagal jos tikslus¹¹⁷. Pripažįstamas teisinės tikrovės nevienalytiškumas, jos mažiausiai trejopa prigimtis, skiriant (i) formaliąją (pozityviąją), arba „knygų“ (angl. *law in books*), (ii) realiąją, arba „gyvąją“ (angl. *law in action*), ir idealiąją (prigimtinę) teisę¹¹⁸. Tačiau, nepaisant šio pripažinimo, siekiama atlikti socialinį-teisinį realiosios teisės tyrimą. Todėl ypatingas dėmesys skiriamas lobizmo ir jo konteksto specifikos, reglamentavimo įgyvendinimo analizei. Tyrimo eigą sudaro trys etapai: (i) lobizmo teorinių ir biheavioristinių aspektų analizė bei lobistinių procesų Lietuvoje tyrimas, (iii) lobizmo reglamentavimo teorinių pagrindų ir atrinktų subjektų reglamentavimo praktikos tyrimas, jo implikacijų identifikavimas, (iii) lobizmo reglamentavimo Lietuvoje ir jo įgyvendinimo tyrimas bei vertinimas, gairių reglamentavimo tobulinimui formulavimas.

Pirmasis etapas savaime nėra teisinės prigimties, nes teisė yra ne apie save. Ji yra apie kitus dalykus (šiuo atveju – lobizmą) ir juos siauriau ar plačiau taip pat reikia tirti. Tradiciškai lobizmas, kaip vienas iš poveikio viešajai valdžiai būdų, nagrinėjamas politikos mokslų. Todėl ir šio etapo metu į lobizmą daugiausia žvelgiama ir jis tiriamas būtent iš politikos mokslų, o konkrečiau – viešojo administravimo perspektyvų. Taip pat aktualios ir tam tikros sociologijos ir psichologijos mokslų išvalgos (biheavioristiniai aspektai). Tai lemia disertacijos tarpdiscipliniškumą, kurio implikacijos negali būti ignoruojamos. Politologas ir teisėtyrininkas mato tą patį objektą kitaip, tačiau šios prieigos ne konkuruoja, o papildo viena kitą.

skirta užsibrėžtam tikslui pasiekti, o metodologija – kaip mokslas, tiriantis metodus (žr. GINTALAS, A. Metodologijos ir metodo samprata. *Socialinių mokslų studijos*, 2011, t. 3(3), p. 983). Todėl vartojami pirmieji du ir tyrimo eigos terminas, žymintis tyrimo vykdymo procesą, įskaitant ir pasirinktų tyrimui atlikti metodų taikymą, esantį svarbiausia jos dalimi.

¹¹⁷ MCMANAMAN, L. J. Social Engineering: The Legal Philosophy of Roscoe Pound. *St. John's Law Review*, 1958, t. 33, Nr. 1, p. 16.

¹¹⁸ Žr. LEVIČEV, V. Teisėtyros metodologinio spektro analizė. *Teisė*, 2015, t. 95, p. 102.

Pirmasis etapas yra neišvengiamas. Visų pirma būtina lobizmo reglamentavimo Lietuvoje ir jo įgyvendinimo tyrimo prielaida – Lietuvos lobistinių procesų analizė. Antra, Lietuvoje konvencinis požiūris į lobizmą neigiamas, nėra susiklosčiusios lobizmo (praktikavimo) tradicijos¹¹⁹, tad lobizmas menkai pažinęs šiame sociume, o kaip atskleista, ir jo tyrimai Lietuvoje itin negausūs. Todėl Lietuvos lobistinių procesų tyrimui reikalingas pakankamas žinių apie lobizmą masyvas. Be to, lobizmas latentiškas reiškinys, ne taip lengvai „pasiduodantis“ analizei. Tai lemia, kad ir lobizmo tyrėjai nėra vieningi daugeliu (įskaitant jo sąvokos apibrėžimą¹²⁰) klausimų. Taigi, šio etapo metu tiriami teoriniai ir biheavioristiniai lobizmo *per se* aspektai, siekiant konstruktyvios Lietuvos lobistinių procesų analizės, kuri atliekama po to.

Taikomi bendrieji tyrimo metodai – kritinės analizės, sintezės, lyginimo, mintinio modeliavimo, literatūros tyrimo, bendrieji teorinio samprotavimo (indukcijos, dedukcijos, abstrahavimo, konkretinimo, formalizavimo *etc.*) ir kiti. Jie didesne ar mažesne apimtimi taikomi viso disertacinio tyrimo kontekste. Taip pat pažymėtina, jog kai kuriems teiginiams pagrįsti ar iliustruoti buvo remtasi empirinių tyrimų, kuriuose buvo taikyti apklausos, interviu ir spaudos analizės metodai, duomenimis ir rezultatais¹²¹. Daugiausia – tiriant Lietuvoje vykstančius lobistinius procesus, tačiau minėtų tyrimų duomenimis ir rezultatais remtasi ir vykdant antrąjį bei trečiąjį metodikos etapus.

Antrojo etapo (kaip ir trečiojo) metu atliekamas teisinis tyrimas. Tam, kad būtų suvoktas Lietuvos lobizmo reglamentavimas, turi būti suvokiama lobizmo reglamentavimo *per se* logika, žinomi galimi reguliaciniai variantai. Ir nors lobizmo reglamentavimas – gausių

¹¹⁹ ANDRIKIENĖ, L. Įvadas. Iš *Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 11; AMBRASAITĖ, M. Lobizmo reglamentavimas Lietuvoje ir EBPO standartai. *Teisė*, 2016, t. 101, Nr. 4, p. 71; LUKOŠAITIS, A. Lobizmas užsienio šalyse ir Lietuvoje: teisinio reguliavimo ir institucionalizacijos problemos. *Politologija*, 2011, t. 62, p. 34; MRAZAUSKAITĖ, R.; MURAVJOVAS, S. *Politikos užkulisiai. Lobizmo (ne)skaidrumas Lietuvoje*. Vilnius: „Transparency International“ Lietuvos skyrius, 2015, p. 6, 13; *etc.*

¹²⁰ OECD. *Lobbyists, Governments and Public Trust, Volume 2: Promoting Integrity through Self-regulation*. Paris: OECD Publishing, 2012, p. 22.

¹²¹ Pavyzdžiui, „Transparency International“ Lietuvos skyrius. *Požiūris į lobistinę veiklą: reprezentatyvi Lietuvos įmonių apklausa* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-05-08]. Prieiga per internetą: <<http://www.transparency.lt/verslininku-apklausa-apie-lobistine-veikla/>>; MRAZAUSKAITĖ, R.; MURAVJOVAS, S. *Politikos užkulisiai. Lobizmo (ne)skaidrumas Lietuvoje*. Vilnius: „Transparency International“ Lietuvos skyrius, 2015; *etc.*

tyrimų objektas, jo teoriniai pagrindai menkai išvystyti. Tad turi būti grįžtama ir prie reglamentavimo materijos analizės, atskleidžiančios plačią ir sudėtingą reglamentavimo įvairovę, kuriai suvokti reikalingi papildomi instrumentai.

Lobizmo reglamentavimo teorinių pagrindų analize padedami pamatai tinkamam atrinktų subjektų reglamentavimo tyrimui. Nustačius lobizmo reglamentavimo įtvirtinimo priežastis, jo tikslus ir vaidmenį bei ištyrus lobizmo reglamentavimo klasifikacijas, skiriant jo modelius, sprendžiama, jog esami lobizmo reglamentavimo teoriniai pagrindai nepakankami nuodugniam lobizmo reglamentavimo, kaip tokio, pažinimui – turi būti ieškoma lankstesnės ir funkcionalesnės teorinės priegos. Tokia prieiga identifikuojami 8 vieno požymio lobizmo reglamentavimo tipai, išskirti disertacijos autorės 4 kriterijų pagrindu. Reglamentavimo tipų prieiga papildoma pagrindinių reglamentavimo elementų¹²² išskyrimu bei apibrėžimu.

Minėtas konkretus (užsienio subjektų ir tarptautinio lygmens) lobizmo reglamentavimas į tyrimo imtį pateko neatsitiktinai, jis atrinktas, remiantis jo aktualumu tiriant disertacijos objektą – Lietuvos lobizmo reglamentavimą ir jo įgyvendinimą. Šis aktualumas atskleidžiamas pasitelkus keturias dimensijas: (i) tarptautinių ir supranacionalinių įsipareigojimų vykdymo, (ii) kultūrinio artumo, (iii) istorinių implikacijų, (iv) pagrindinių reglamentavimo reformos pasiūlymų. Pagal šias dimensijas analizei pasirinktas EBPO, Europos Tarybos, ES, JAV, Lenkijos, Jungtinės Karalystės ir Australijos lobizmo reglamentavimas. Analizuojant atrinktą reglamentavimą, taikomas kompleksas teisės aiškinimo metodų, kurių sudaro: istorinis, lingvistinis, sisteminis, lyginamasis, teleologinis. Sąrašas nėra baigtinis, gali būti taikomi ir kiti, čia neįvardyti teisės aiškinimo metodai. Jie pasitelkti ir trečiojo tyrimo eigos etapo metu. Taip pat paminėtina, jog atliekama reglamentavimo lyginamoji analizė, nagrinėjami ir aktualūs reglamentavimo įgyvendinimo aspektai.

¹²² Lobizmo reglamentavimo elementais laikomos santykinai savarankiškos teisės normų, skirtų tam tikrai lobizmo reglamentavimo tikslų implikuotai funkcijai atlikti, grupės, pagrindiniais elementais – vaidinantys reikšmingą vaidmenį lobizmo reglamentavimo kontekste (subjektyvusis svarbos kriterijus) bei dažnai aptinkami elementai (objektyvusis svarbos kriterijus).

Ištyrus atrinktą reglamentavimą, nustatomos jo tendencijos, iš kurių dėl jų pobūdžio ir reikšmės išskirtos dvi nagrinėtinos: pirmoji – eksplicitiškai įtvirtintų lobizmo reglamentavimo tikslų ir reglamentavimo turinio (ne)atitiktis, antroji – reglamentavimo atmainų daugeto koegzistavimas bei nusistovėjusių jų tarpusavio sąveikos režimų nebuvimas. Siekiant šias tendencijas konkretizuoti bei geriau suvokti, identifikuojama jų analizės teorinė prieiga, t. y. relevantiški teisės sociologijos ir teisės teorijos segmentai, o konkrečiai – teisinio reguliavimo tikslų ir (pozityviosios) teisės sistemos kategorijos. Taikant atitinkamą teorinę analizės prieigą, tendencijos konceptualizuojamos, nustatomos prieigos taikymo deskriptyviosios ir preskriptyviosios išdavos. Šios išdavos atsiskleidžia per reglamentavimo vertybinės orientacijos ir tarpsteminio teisės instituto kategorijas, kurios yra naujos (iki tol netaikytos) ir reikšmingos lobizmo reglamentavimo tyrimo kontekste.

Trečiasis etapas skirtas Lietuvos atvejui. Pirmiausia, periodizavus tiriama lobizmo reglamentavimo Lietuvoje raida. Be kitų metodų, tam pasitelktas ir empirinis dalyvaujamojo stebėjimo (angl. *participant observation*) metodas, tipas – visiško dalyvavimo. Remiantis juo buvo renkami duomenys apie Lobistinės veiklos įstatymo Nr. VIII-1749 pakeitimo įstatymo projekto¹²³ rengimą, disertacijos autorei dalyvaujant 2013 m. darbo grupės LVĮ pataisoms parengti veikloje. Ištyrus reglamentavimo raidą, analizuojamas galiojantis reglamentavimas, atliekama jo ir ankstesnio reglamentavimo lyginamoji analizė. Tiriant reglamentavimo įgyvendinimą, jis taip pat lyginamas su ankstesnio reglamentavimo įgyvendinimo praktika, analizuojant pagrindinius jo segmentus. Atsižvelgiant į tai, kad reglamentavimas galioja neseniai, atliekamas jo įgyvendinimo ateities vertinimas.

Kita reikšminga trečiojo etapo dalis – požiūrių į reglamentavimą analizė ir reglamentavimo vertinimas. Siekiant atskleisti nuomonių lobizmo reglamentavimo Lietuvoje klausimu pliuralizmą, įvairių visuomenės grupių reakciją į naująjį reglamentavimą, bendrą reglamentavimo vertinimų atmosferą, analizuojami moksliniai ir kiti (nepagrįsti moksliniu ir/ar nuodugniu praktiniu tyrimu), apibendrintai įvardyti laisvaisiais, reglamentavimo

¹²³ Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo Nr. VIII-1749 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-24]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/82863470a2d311e49dedcf791a151bf8?positionInSearchResults=37&searchModelUUID=5252ff09-b848-45e6-888f-4560fe04b8fe>>.

vertinimai. Tiriami nevyriausybinių sektoriaus, viešosios valdžios atstovų bei lobistų pateikti laisvieji vertinimai.

Disertacijos kontekste atliekamas reglamentavimo vertinimas apima: (i) jo vertybinės relevancijos ir (ii) veiksmingumo vertinimą. Jo metu tikrinama tyrimo hipotezė. Vertinant reglamentavimo vertybinę relevanciją, tikrinama, ar reglamentavimo vertybinė ašis (įtvirtinti ir implicitiškai jame glūdintys tikslai) atitinka lobistinių procesų realijas ir/ar jų kontekstą. Tuo tarpu, minėta, reglamentavimo veiksmingumas vertinamas tiriant, ar reglamentavimas užtikrina keturis pagrindinius aspektus, susijusius su jo pagrindu teikiama ir publikuojama informacija. Vertinama ir pereinamojo laikotarpio įtaka aktualiame kontekste. Atliekant šį vertinimą, taip pat identifikuojami reglamentavimo neveiksmingumą lemiantys teisiniai veiksniai.

Nustačius, jog galiojantis reglamentavimas stokoja veiksmingumo, formuluojamos jo tobulinimo rekomendacijos. Suvokiama, kad tai – sudėtinga ir kompleksinė užduotis, todėl ji atliekama, aiškiai apibrėžus jos metodiką ir vykdymo eigą. Šios užduoties atskaitos taškas – tiek reglamentavimo *per se*, tiek lobizmo reglamentavimo galimybių įvairovė. Išskirti tokie rekomendacijų formulavimo etapai: (i) pagrindinių Lietuvos lobizmo reglamentavimo reformos pasiūlymų atranka, išgryninimas ir jų turinio apibrėžimas (ii) pasiūlymų analizė ir vertinimas, (iii) reglamentavimo tobulinimo rekomendacijų formulavimas.

Identifikuoti keturi pagrindiniai reglamentavimo reformos pasiūlymai: (i) tobulinti esamą reglamentavimą, nekeičiant jo tipų derinio, (ii) reglamentavimą reformuoti į savanoriškosios registracijos lobizmo reglamentavimą ir atsisakyti lobizmo ir lobisto terminų, (iii) nukreipti lobizmo reglamentavimo vektorių išimtinai į viešosios valdžios atstovus, (iv) atsisakyti įtvirtinto lobizmo reglamentavimo (dereguliacija). Jiems tirti pasitelktas struktūrinio planavimo metodas – SSGG (stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių) analizė. Tai padaryta, siekiant praturtinti konvencinį teisinį tyrimą, užtikrinti aukštesnį konstruktyvumo ir schematiškumo lygmenį. Išanalizavus reglamentavimo reformos pasiūlymus, nustatomas pranašiausias, jis įvertinamas. Jam esant nepakankamam, jo ir kitų tyrimo įžvalgų pagrindu formuluojamos konkrečios reglamentavimo tobulinimo gairės.

Atliktas tyrimas leidžia formuluoti tokias **išvadas**:

1. Lobizmo atribojimo nuo su juo siejamų reiškinių pagrindas yra bendroji politologinė lobizmo sąvoka: lobizmas – tai neinstitucionalizuotus, neformalius ir/ar kitus metodus apimanti veikla, kuria visiškai ar iš dalies išoriški viešajai valdžiai asmenys siekia daryti jai įtaką. Be šios yra ir specialiųjų dalinių teisinių lobizmo sąvokų, aptinkamų kiekvienoje teisinėje sistemoje, įtvirtinusiame lobizmo reglamentavimą. Teisinių sąvokų turinį sudaro redukuota politologinė sąvoka. Redukcijos laipsnis priklauso nuo bendruomenės, kuriai reglamentavimas skirtas, poreikių, požiūrio į lobizmą ir jo institucionalizavimo būdus, vykdomo lobizmo specifikos ir kitų faktorių. Lobizmas vertinamas neigiamai, tačiau jis yra vertybiškai neutralus – tai, kokį vertybinį krūvį įgyja, lemia jo praktikavimo ypatumai ir konteksto veiksniai. Lobizmo grėsmės kildinamos iš nederamų, neteisėtų metodų, neišplėtos lobizmo industrijos, nepraktikuojamų etikos standartų ir *vice versa* – ten, kur klesti pozityviosios su lobizmu susijusios tradicijos, lobistų profesionalų bendruomenė, lobizmo etika, lobizmas kuria pridėtinę vertę.
2. Lobizmas Lietuvoje nėra išvystytas – jo intensyvumas menkas, praktikos primityvios. Lobizmo realijos ir konteksto veiksniai nepalankūs teisėto lobizmo institucionalizacijai. Dominuoja ydingas lobizmo suvokimas ir/ar traktavimas, ryškus neigiamas lobizmo vertinimas. Nėra susibūrusi jokia lobistų bendruomenė, stokojama su lobizmu susijusių pozityvių tradicijų. Susiklostęs kontekstas pasižymi ryškiu demokratijos deficitu, demokratijos vertybių ir sovietmečio relikto priešprieša, menkai išvystyta pilietine visuomene bei stagnatyvia teisine terpe. Tendencijos, kad situacija artimoje ateityje galėtų kisti teigiama linkme, nenustatytos.
3. Lobizmo reglamentavimo įvairovė lemia, jog aiški, funkcionali, tiksli ir metodiškai pagrįsta bendroji lobizmo reglamentavimo klasifikacija, skiriant jo modelius, negalima. Alternatyva – aukšto bendrumo lygmens (vieno požymio) lobizmo reglamentavimo tipai. Ši prieiga pasižymi lankstumu: konkretus lobizmo reglamentavimas gali būti nagrinėjamas vieno ar kelių tipų kompleksu pagrindu, pasižymėti abiem to paties kriterijaus pagrindu išskirtais tipais. Kadangi tipai suteikia bendro pobūdžio žinių, prieigą papildo ir detalizuoja pagrindiniai reglamentavimo

elementai. Šie analizės pjūviai sudaro prielaidas racionalizuoti tyrimą, išlaikant galimybę atskleisti konkretaus lobizmo reglamentavimo savitumą.

4. Nustatytos dvi lobizmo reglamentavimo tendencijos: (i) eksplicitiškai įtvirtintų reglamentavimo tikslų ir reglamentavimo turinio (ne)atitiktis, (ii) reglamentavimo atmainų daugeto koegzistavimas ir nebuvimas nusistovėjusių jų sąveikos režimų. Pirmąją tendenciją konceptualizuoja reglamentavimo vertybinės orientacijos kategorija, žyminti implicitiškai reglamentavime glūdinčius tikslus. Antrąją – lobizmo kaip tarpsteminio teisės instituto kategorija, apibrėžianti situaciją, kai lobizmo reglamentavimas gali apimti daugiau nei vieną subinstitutą, paplitusius po viešosios valdžios įtvirtintą teisę ir anapus jos ribų.
5. Lobizmo reglamentavimo Lietuvoje raida netolygi. Esminius reglamentavimo proveržius – tiek jo įtvirtinimą, tiek reikšmingesnius pakeitimus – katalizavo išorinės jėgos, ES ir EBPO. Reglamentavimas yra įtvirtintas ir formuojamas kaip teisės institutas, apsiribojantis viena lobizmo reglamentavimo atmaina – valstybiniu tiesioginiu privalomosios registracijos privalomojo laikymosi lobizmo reglamentavimu. Todėl nors šios atmainos kontekste reglamentavimas yra pakankamai išplėtotas, jis neapima jokių nuostatų savireguliacinių mechanizmų klausimu, o netiesioginio lobizmo reglamentavimo – vos kelias. Reglamentavimo sąveika su platesne reguliacine aplinka neintensyvi, o jo įgyvendinimo duomenys atskleidžia, kad net ir po 2017 m. LVĮ pataisų tiek lobistų registracijos, tiek informacijos apie lobistinę veiklą deklaravimo mastai išliko menki.
6. Tyrimo hipotezė pasitvirtino – nors lobizmo reglamentavimas Lietuvoje vertybiškai relevantiškas, jis neveiksmingas. Reglamentavimo pagrindu teiktinos informacijos (i) mastas ir (ii) turinys labiau nepakankami, ši informacija (iii) teikiama tinkamai, (iv) publikuojama labiau tinkamai. Šalia neteisinių, nustatytas platus spektras reglamentavimo neveiksmingumą sąlygojančių teisinių veiksnių. Iš jų dėl ypatingos reikšmės išsiskiria diversifikacinių ir programinių nuostatų stoka.

Taip pat suformuluotos **rekomendacijos** reglamentavimo tobulinimui, tai, kaip ir atitinkama disertacijos dalis, nėra būtinas tyrimo elementas. Jos suformuluotos dėl to, kad

disertacijos autorė tiki, kad jų įgyvendinimas pagerintų Lietuvos lobizmo reglamentavimo būklę. Rekomendacijos, grindžiamos išsamia kompleksine analize, išplaukia iš disertacijos išvadų. Pagrindinė rekomendacijų idėja – jog *Lietuvos lobizmo reglamentavimas turi būti vystomas kaip tarpsisteminis teisės institutas, užtikrinant veiksmingą kiekvieno iš subinstitūtų funkcionavimą*, o konkrečiai turi būti: (i) tobulinamas valstybinis tiesioginis lobizmo reglamentavimas, (ii) įtvirtinamas valstybinis netiesioginis lobizmo reglamentavimas, (iii) skatinamas savireguliacinių mechanizmų įsteigimas, (iv) įtvirtinamos programinės nuostatos.

AUTORĖS MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ DISERTACIJOS TEMA SĄRAŠAS

1. AMBRASAITĖ, M. Lobizmo reglamentavimas Lietuvoje ir EBPO standartai. *Teisė*, 2016, t. 101, p. 60–78.
2. AMBRASAITĖ, M. Transparency in Accounting and Corporate Governance, Politics, and Law – Towards Improved Regulation of Lobbying (The Case of Lithuania). *Interdisciplinary approach to law in modern social context: 4th international conference of PhD students and young researchers: conference papers*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016, p. 15–25.
3. AMBRASAITĖ, M. Naujoji Lietuvos lobizmo reglamentavimo ekstrateisinė koncepcija: pokyčiai ir gairės ateičiai. *Politologija*, 2015, t. 4, Nr. 80, p. 4–29.
4. AMBRASAITĖ, M. Правовое регулирование лоббирования в условиях информационного общества. *Проблемы правотворческой и правоприменительной практики в условиях развития информационного общества: сборник научных статей: в 2-ух частях: Часть 1*. Гродно: ГрГМУ, 2015, p. 187–193.
5. AMBRASAITĖ, M. Институт права: критерии выделения, достаточность и пределы. *Веснік*, 2015, Nr. 2(191), p. 6–15.

AUTORĖS PRANEŠIMAI, PRISTATYTI NACIONALINĖSE IR TARPTAUTINĖSE KONFERENCIJOSE

1. „Lobizmo pridėtinė vertė ir grėsmės“, skaitytas TeDi‘17 atidaromojoje konferencijoje „Ar visuomenė – dar vienas teismas?“, vykusioje 2017 m. balandžio 3 d. Vilniaus universiteto bibliotekos Mokslinės komunikacijos ir informacijos centre.
2. „Transparency in Accounting and Corporate Governance, Politics, and Law – Towards Improved Regulation of Lobbying (The Case of Lithuania)“, skaitytas 4-ojoje tarptautinėje doktorantų ir jaunųjų teisėtyrininkų konferencijoje „Interdisciplinary Approach to Law in Modern Social Context“, vykusioje 2016 m. balandžio 21–22 d. Vilniaus universiteto Teisės fakultete.

3. „Правовое регулирование лоббирования: догоняя прогресс информационного общества“, skaitytas XVII tarptautinėje mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Проблемы правотворческой и правоприменительной практики в условиях развития информационного общества“, vykusioje 2015 m. kovo 5 d. Gardino J. Kupalos valstybinio universiteto Teisės fakultete.
4. „Институт права: критерии выделения, достаточность и пределы“, skaitytas respublikiniame moksliniame-praktiniame seminare „Законодательная деятельность в Республике Беларусь: доктрина, нормативная модель, практика“, vykusiame 2014 m. lapkričio 28 d. Gardino J. Kupalos vardo valstybinio universiteto Teisės fakultete.

INFORMACIJA APIE AUTORE

Išsilavinimas:

- 2013–2017 m. Doktorantūros studijos Vilniaus universiteto Teisės fakultete.
- 2014–2015 m. Dalinės studijos Gardino J. Kupalos valstybinio universiteto Teisės fakultete.
- 2008–2013 m. Teisės magistro laipsnis (taikomosios jurisprudencijos specializacija), įgytas Vilniaus universiteto Teisės fakultete.
- 2011–2012 m. Dalinės studijos Charkovo V. N. Karazino nacionalinio universiteto Teisės fakultete.

Profesinė patirtis:

- 2015 m. – dabar Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjo padėjėja.
- 2015 m. Vilniaus rajono apylinkės teismo teisėjo padėjėja.
- 2013–2014 m. Teisininkė UAB „AAA Law“.

Teisėkūra, pedagoginė patirtis, projektinė veikla:

- 2013–2014 m. Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto rengimo darbo grupės narė (parengtas Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija) Nr. XIIP-273156).
- 2013–2014 m. Pedagoginė patirtis, vedant teisės teorijos disciplinos seminarus Vilniaus universiteto Teisės fakultete.
- 2013–2014 m. Projektinė veikla, dalyvaujant Vilniaus universiteto Teisės fakulteto projekte „Ekonominės krizės (recesijos) iššūkiai teisės viešpatavimui ir žmogaus teisėms“.